

Podpůrné techniky používané sociálními pracovníky v SOS dětských vesničkách

Bc. Daniela Berezová

Diplomová práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Daniela Berezová**
Osobní číslo: **H210133**
Studijní program: **N0111A190013 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Podpůrné techniky používané sociálními pracovníky v SOS dětských vesničkách**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti podpůrných technik, SOS dětských vesniček a sociální práce.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou hloubkového rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Anon., 2018. Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR.
- ELICHOVÁ, Markéta, 2017. Sociální práce: aktuální otázky. Praha: Grada. ISBN 9788027100804.
- FOLDA, Jan, ed. 2010. Otázky z oblasti pěstounské péče: vzdělávání pro pěstouny a zájemce o pěstounskou péči. Praha: Jalna. ISBN 978-80-86396-55-2.
- HASSON, Gill, 2015. Technika Mindfulness: jak se vyvarovat duševní prokrastinace pomocí všímavosti a bdělé pozornosti. Praha: Grada Publishing. ISBN 9788024752136.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2015. Pozitivní psychologie. Praha: Portál. ISBN 9788026209782.
- LEVINE, Peter A. a Maggie KLINE, 2012. Trauma očima dítěte: probouzení obyčejného zázraku léčení: od raného dětství po dospívání. Praha: Maitrea. ISBN 9788087249277.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2014. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 9788026206446.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Radana Kroutilová Nováková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **10. ledna 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **21. dubna 2023**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 10. ledna 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně .....
13.4.2023

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zaměřuje na podpůrné techniky používané sociálními pracovníky v SOS dětských vesničkách. V teoretické části jsou představeny SOS dětské vesničky, jejich vývoj a historie, náhradní rodinná péče – pěstounská péče, poručenství s osobní péčí, doprovázení pěstounských rodin a vybrané podpůrné techniky. Stanoveným cílem výzkumné části bylo popsat mechanismy, které hrají roli při používání podpůrných technik sociálními pracovníky v SOS dětských vesničkách. Výzkum měl kvalitativní charakter a pomocí metody hloubkových polostrukturovaných rozhovorů s pěti respondenty za využití designem zakotvené teorie bylo zjištěno, že nejdůležitějšími mechanismy, které vstupují do práce s technikami jsou kompetence a osobní zkušenosti pracovníků s podpůrnými technikami, vztah pracovníků k podpůrným technikám a odezvy od klientů.

Klíčová slova: SOS dětské vesničky, pěstounská péče, sociální pracovník, oddělení sociálně-právní ochrany dětí, podpůrné techniky

ABSTRACT

The thesis is focused on support techniques used by social workers in SOS children's villages. In theoretical part there is an introduction of SOS Children's Villages like their development and history, substitute family care – foster care, guardianship with personal care, accompanying foster families and selected support techniques. The set goal of research part of the thesis was to describe the mechanisms that play a role in the use of support techniques by social workers in SOS Children's Villages. The research was qualitative and using method of in-depth semi-structured interviews with five respondents using the theory grounded in the design, the outcome of the research was that the most important mechanisms that enter the work with techniques are the competence and personal experience of workers with support techniques, the relationship of workers to support techniques and responses from clients.

Keywords: SOS Children's Villages, foster care, social workers, department of social and legal protection of children

Ráda bych poděkovala své vedoucí diplomové práce Mgr. Radaně Kroutilové Novákové, Ph.D., za odborné rady, předané zkušenosti a příjemnou spolupráci. Dále bych chtěla poděkovat sociálním pracovnícům SOS dětských vesniček, které se zúčastnily výzkumu a bez jejichž sdílnosti by výzkum nebylo možné uskutečnit. Na závěr patří velké díky mému partnerovi, rodičům a sestře, kteří mi byli oporou po celou dobu mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 SOS DĚTSKÉ VESNIČKY	13
1.1 VZNIK A VÝVOJ SOS DĚTSKÝCH VESNIČEK V ČR	13
1.2 SLUŽBY NABÍZENÉ SOS DĚTSKÝMI VESNIČKAMI	16
1.2.1 SOS KOMPAS – sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi	16
1.2.2 SOS SLUNÍČKO – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.....	17
1.2.3 SOS KAJUTA – nízkoprahové centrum	18
1.2.4 SOS KOTVA – domy na půli cesty	18
1.2.5 SOS KORMIDLO – centrum sociální rehabilitace, tréninkové bydlení.....	19
1.2.6 SOS PŘÍSTAV – doprovázení pěstounských rodin.....	19
2 SOS DĚTSKÉ VESNIČKY JAKO PODPORA NÁHRADNÍCH RODIN.....	21
2.1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE.....	21
2.1.1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	23
2.1.2 PORUČENSTVÍ S OSOBNÍ PÉČÍ	24
2.1.3 DOPROVÁZENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN	25
3 VYBRANÉ PODPŮRNÉ TECHNIKY	27
3.1 TERAPEUTICKÉ RODIČOVSTVÍ	27
3.2 MY BACKPACK.....	29
3.3 EMOČNÍ KARTY, EMUŠÁCI.....	30
3.4 THE BLOB TREE.....	31
3.5 DECHOVÁ CVIČENÍ	31
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	34
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	34
4.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	34
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	35
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	35
4.5 TECHNIKA SBĚRU DAT.....	36
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	36
4.7 REALIZACE VÝZKUMU	37

5	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	38
5.1	MOTIVACE PRACOVNÍKŮ K POUŽÍVÁNÍ PODPŮRNÝCH TECHNIK.....	38
5.2	ÚSKALÍ PRÁCE PŘI POUŽÍVÁNÍ PODPŮRNÝCH TECHNIK	41
5.3	KOMPETENCE PRACOVNÍKŮ	44
5.4	PŘÍSTUP PRACOVNÍKŮ K PODPŮRNÝM TECHNIKÁM	47
5.5	ODEZVY OD KLIENTŮ	48
5.6	OSOBNÍ ZKUŠENOSTI PRACOVNÍKŮ S PODPŮRNÝMI TECHNIKAMI	50
5.7	NÁVRH PARADIGMATICKÉHO MODELU	54
5.8	SHRNUTÍ VÝZKUMU	55
5.9	DISKUZE.....	57
	ZÁVĚR	59
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	61
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	66
	SEZNAM OBRÁZKŮ	67
	SEZNAM TABULEK.....	68
	SEZNAM PŘÍLOH.....	69

ÚVOD

Role sociálního pracovníka jako doprovázející osoby pro osobu pečující či osobu v evidenci je klíčová pro celkový průběh doprovázení při pěstounské či poručnické péči. Doprovázející pracovník v rodině plní spoustu funkcí, jež jsou jeho pracovní náplní a zákony jasně stanovené. Mezi nejdůležitější činnosti, které sociální pracovník poskytuje při doprovázení náhradním rodičům, je zprostředkování potřebných informací, zdokonalování jejich kompetencí, rozšiřování povědomí o vývojovém traumatu, seznamování rodin a učení je využívat dostupné a vhodné podpůrné techniky, což může rodině a dítěti pomoci snížit zátěž, kterou si nese nejen v souvislosti s traumatem z biologické rodiny.

Každé dítě v pěstounské péči je diametrálně odlišné a má svou jedinečnou historii. Nedá se nastudovat jeden "návod" aplikovatelný pro všechny, který by bylo možné použít jako šablonu a uplatňovat jej tak ve všech náhradních rodinách. Věk dětí, které se dostanou do náhradní rodinné péče, je od 0 do 18 let. Pro pracovníky je tedy zásadní, aby byli plně obeznámeni s vývojovou psychologií dítěte a tyto poznatky umět aplikovat v praxi. Ačkoli je dítě v náhradní rodinné péči dítětem, jako každé jiné, může to být také dítě s příběhem tak silným, tak dech beroucím a kolikrát i hodně nešťastným, že to z „práce s dítětem a náhradní rodinou“ dělá vyslovené umění. V takové situaci si doprovázející pracovník obvykle nevystačí se základními technikami komunikace, jako je aktivní naslouchání, zrcadlení a parafrázování. Proto pracovníci hledají a vzdělávají se i v dalších oblastech, jako jsou např. podpůrné techniky. Tyto techniky pak v rodinách pracovníci aplikují směrem k pomoci dítěti a celé jeho stávající rodině za účelem pomoci jim vyrovnat se s traumatizující minulostí a vytvořením pevné vazby k pečujícím osobám.

Bylo by příliš optimistické věřit, že vše se dá napravit a každé dítě, které je podporované v rámci doprovázení pěstounských rodin, bude v životě vyrovnané a prožije spokojený život. I tato oblast práce a podpory má svoje hranice, i přes veškeré snahy aplikovat různé podpůrné metody a techniky.

Práce doprovázejícího pracovníka s rodinou a dítětem však není jedinou podporou, kterou rodina při péči o přijaté dítě může využít. Jako všechny ostatní rodiny i v rámci doprovázení je možné vyhodnotit vhodnost psychologického poradenství či psychiatrické podpory.

Doprovázející pracovník má při své práci možnost využívat a doporučovat spoustu podpůrných technik, které mohou rodině napomáhat. Některé jsou jednodušší, klasické

a běžné a jiné jsou složitější, a to i co do kvalifikace pracovníka, časové náročnosti, prostředí, podmínek a materiálového vybavení. Všechny techniky však v sobě mohou mít velký potenciál a při správném výběru a vyhodnocení mohou poskytnout potřebnou pomoc a úlevu.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se věnujeme historickému vývoji SOS dětských vesniček, poskytovaným službám, které vesničky v současnosti nabízejí, doprovázení pěstounských rodin a konkrétněji popisujeme vybrané podpůrné techniky. Praktická část má kvalitativní charakter, který se pomocí designu zakotvené teorie a techniky hloubkových rozhovorů pokusí odpovědět na hlavní výzkumnou otázku, jaké jsou mechanismy, které hrají roli při používání podpůrných technik sociálními pracovníky v SOS dětských vesničkách. Konkrétně u doprovázejících pracovníků ze služby SOS Přístav.

Podpůrné techniky mohou sloužit jako zlomový bod a posunout dlouhodobě neřešitelnou a stagnující situaci rodiny vpřed. Jsou často využívaným nástrojem k hledání pomoci pro rodiny v situacích, které se jinak neposouvají nebo v situacích, které nenabízí dítěti bezprostřední bezpečí a uvolnění dřívějších bolestí. Doprovázející pracovníci se totiž často potýkají s náhledem na takové situace, které se jinde, než v náhradních rodinách nevyskytují a díky technikám se jim může dařit příběhům a potřebám rodin i dětí více porozumět a pomoci traumata a těžké vzpomínky zpracovat. Z tohoto důvodu vnímáme jako zásadní se tomuto tématu věnovat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOS DĚTSKÉ VESNIČKY

V první kapitole se věnujeme přiblížení SOS dětských vesniček, z. s. Zmiňujeme zakladatele SOS dětských vesniček Hermana Gmainera. Také shrnujeme vznik a vývoj SOS vesniček v České republice a poté věnujeme pozornost modernizaci organizace. Tato kapitola se také podrobněji zaměřuje na služby, které v současnosti vesničky poskytují, na jakou cílovou skupinu se zaměřují a jakou formu pomoci nabízí.

Historicky první SOS dětskou vesničku založil rakouský filantrop Herman Gmeiner v roce 1949 v rakouském Imstu nedaleko od Innsburucku. Jeho nápad spojoval osiřelé děti, jež díky důsledkům 2. světové války ztratily rodiče a domov, s válečnými vdovami, které nestihly mít vlastní děti (www.sos-vesnicky.cz). Poslání vesniček dle H. Gmeinera: *„Děti potřebují maminku, domov, sourozence a ochranu komunity. To je vše. Je to úplně jednoduché, tyhle čtyři věci stačí dětem ke šťastnému dětství. Podmínkou je, že maminka musí dítě přijmout takové, jaké je. Se všemi jeho bolestmi, trápeními, nemocemi, dobrými i špatnými vlastnostmi. Bezpodmínečně.“* Děti vytržené ze své biologické rodiny ovšem nebyly pouze tématem týkajícím se období poválečného. S dětmi, pro něž je potřeba zajistit náhradní rodinu, se setkáváme až do současnosti. Díky tomu se v průběhu druhé pol. 20. století SOS vesničky rozšířily i do dalších zemí celého světa (Pugnerová a Kvintová, 2016, s. 84). SOS vesničky jsou a vždy byly neziskovou organizací. Mají zvláštní poradní status u Ekonomické a sociální rady OSN, a to od roku 1995. *„Ve světě dnes funguje 136 autonomních národních asociací SOS dětských vesniček, které zastřešuje mezinárodní federace SOS Children's Villages International se sídlem v rakouském Innsbrucku. Od roku 1993 jsou řádným členem federace i české SOS dětské vesničky.“* (www.sos-vesnicky.cz)

1.1 VZNIK A VÝVOJ SOS DĚTSKÝCH VESNIČEK V ČR

Někteří čeští pediatři a psychologové vedeni Zdeňkem Matějčkem, Josefem Langmeierem a Jiřím Dunovským začali v 60. letech 20. století poukazovat na nedostatečnost ústavní péče o děti bez rodiny, stejně tak otevřeně hovořili o problému citové deprivace dětí vyrůstajících mimo biologickou rodinu. Při hledání inspirace pro vylepšení péče je zaujal rakouský koncept SOS dětských vesniček. Jiří Dunovský pozval v roce 1967 Hermanna Gmainera do Československa, aby se s nimi podělil o tento koncept. H. Gmainer pozvání přijal. V roce 1968 vznikl Kruh přátel SOS dětské vesničky a přípravný výbor Sdružení přátel SOS dětské vesničky. Jejich cílem bylo vybudovat fungující organizaci, která by pomáhala ohroženým dětem. Dne 13. 8. 1968 byl odvysílaný televizní pořad o opuštěných

dětech v Československu a o rakouském modelu SOS dětských vesniček. Tento pořad vzbudil masový zájem veřejnosti. Manželé Semerádovi z Prahy druhý den po odvysílání pořadu navštívili banku a věnovali dar 500,- Kč na podporu projektu SOS dětské vesničky. Tímto činem vytvořili konto, na kterém se v průběhu následujícího roku sešlo 28 000 000,- Kč. Peníze byly využity na výstavbu vesniček (Gabriel, Novák, 2006, s. 21). *Na výstavbu SOS dětských vesniček přispěl tehdy opravdu skoro každý. Od dětí na základních školách, přes skauty, zaměstnance fabrik a dalších podniků až po důchodce. V přepočtu na dnešní hodnotu peněz by se jednalo téměř o půl miliardy korun. SOS dětské vesničky byly tedy skutečně občanskou iniciativou, vybudovanou bez finanční účasti státu.* (www.sos-vesnicky.cz)

V roce 1969 byly úředně schváleny stanovy Sdružení přátel SOS dětské vesničky, které zapříčinily oficiální vznik organizace (www.sos-vesnicky.cz). Na jaře v tomto roce došlo k výstavbě první vesničky v Dubí u Karlových Varů. (Pugnerová, Kvintová, 2016, s. 84) Na Den dětí, 1. 6. 1970, se zahájila činnost karlovarské vesničky a byly přijaty první dvě rodiny. Do Vánoc tohoto roku byla vesnička téměř naplněna. Dětem zajišťovalo péči prvních 11 maminek, které prošly tříměsíčním přípravným kurzem pro pěstouny a složily závěrečnou zkoušku (www.sos-vesnicky.cz). Dle Pugnerové a Kvintové (2016, s. 84) SOS dětské vesničky dříve reprezentovali pěstounskou péči skupinovou založenou na principu mateřské péče. Stejně tak Matějček a kol. (2002, s. 16–17) označoval SOS dětské vesničky jako představitele skupinové pěstounské péče. Péči o skupinu 6 či více dětí (často se jednalo o sourozenecké skupiny) obstarávala matka-pěstounka. Pěstounce s chodem domácnosti a výchovou dětí pomáhala tzv. teta. Matky s dětmi bydlely ve velkém domě a skupina těchto domů pak tvořila vesničku. Díky velkému zájmu se začala budovat další vesnička v Chvalčově u Bystřice pod Hostýnem. Výstavba byla zahájena v roce 1971 a dokončena na podzim o dva roky později (1973), kdy oficiálně otevřela dveře dětem a pěstounům (www.sos-vesnicky.cz). Ovšem v období výstavby Chvalčovské vesničky byl zaznamenán vliv utužující se normalizace, která nepřála občanským sdružením. Výstavba této vesničky díky tomu proběhla mimo zrak médií a veřejnosti. Ve výběru maminek sdružení tehdy ztrácelo svou moc, jelikož se již vědělo, že vesničky přejdou pod státní správu a Sdružení bude muset zaniknout. Maminky vybírané do vesničky v Dubí oproti maminkám vybíraným do vesničky v Chvalčově prošly mnohem důkladnějším výběrem a školeními. To, že tomu tak u maminek ve vesničce v Chvalčově nebylo, se ukázalo jako nešťastné, jelikož práce s traumatizovanými dětmi není vždy jednoduchá. To, co se v Dubí nestávalo, se ve vesničce

v Chvalčově občas stalo – rodina se rozpadla a dětem se tak musela hledat nová pečující osoba či jiné řešení. I přes nástrahy tehdejší doby a tím vznikající komplikace, vesnička funguje dodnes (Poláková, 2019, s. 41–42).

Sdružení „dobrovolně“ ukončilo činnost. Dne 1. 1. 1975 formálně zaniklo. Státu tak předalo obě vybudované fungující vesničky a jednu zasíťovanou oblast chystající se na výstavbu třetí vesničky v Brně – Medlánkách (Poláková, 2019, s. 47). Sdružení SOS dětských vesniček obnovilo činnost ihned po sametové revoluci (prosinec 1989) a následně zažádalo o vrácení vybudovaných vesniček. V následujících letech byly vesničky navraceny do rukou Sdružení i s nezastavěnými částmi, chystající se na výstavbu vesničky v Brně – Medlánkách. Karlovarské a chvalčovské vesničky následně prošly důkladnou rekonstrukcí, a to kvůli zchátralému stavu. V roce 1991 se stalo české Sdružení řádným členem mezinárodní organizace SOS Kinderdorf International se sídlem v Rakousku. Toto sdružení seskupuje národní pobočky SOS dětských vesniček po celém světě (www.sos-vesnicky.cz). SOS dětské vesničky nemohly pokračovat s výstavbou v Brně v Medlánkách, kvůli financím zabaveným státem (11 000 000 Kč), které po revoluci nebyly sdružení navraceny. Na konci 60. let byl projekt SOS vesniček něčím tak výjimečným, že se peníze sbíraly téměř samy. V 90. letech začaly vznikat spousty jiných dobročinných organizací a peníze od dárců na financování výstavby třetí vesničky se získávaly mnohem náročněji. V polovině 90. let díky tomu došlo v brněnské vesničce k postavení pouze dvou domů. Tyto domy sloužily v následujících letech ke školení budoucích pěstounek. V roce 2001 přislíbila mezinárodní zastřešující organizace SOS Kinderdorf International (KDI) pokrytí dvou třetin nákladů na dokončení výstavby vesničky v Brně. S realizací záměru se tedy začalo až po třiceti letech od jeho vzniku. V říjnu roku 2003 byla slavnostně otevřena třetí vesnička s deseti novými rodinnými domy, administrativní budovou a ubytováním pro rodinné asistentky tzv. tetín (Poláková, 2019, s. 64-67).

Velká změna pro SOS vesničky nastala 1. 1. 2013, kdy vstoupila v platnost novela zákona č. 359/1999 o sociálně právní ochraně dětí. Díky této novele mohly vesničky rozšířit a modernizovat nabídku poskytovaných služeb. Model uzavřené komunity se jevil jako překonaný a naskytovala se možnost otevřít dveře vesniček pěstounům, kteří žili mimo vesničku. SOS dětské vesničky v té době získaly pověření k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče (Poláková, 2019, s. 68-69).

1.2 SLUŽBY NABÍZENÉ SOS DĚTSKÝMI VESNIČKAMI

V ČR SOS dětské vesničky aktuálně nabízí šest poskytovaných služeb: SOS Kompas, SOS Sluníčko, SOS Kajuta, SOS Kotva, SOS Kormidlo a SOS Přístav. SOS Kompas poskytuje preventivní pomoc ohroženým rodinám. SOS Sluníčko působí jako krizové centrum pro okamžitou pomoc dětem. SOS Kajuta je volnočasové centrum – nízkoprahové zařízení. SOS Kotva poskytuje službu dům na půli cesty. SOS Kormidlo nabízí tréninkové bydlení pro ohrožené rodiny s dětmi a poslední služba SOS Přístav působí jako doprovodná organizace pro pěstounské rodiny (www.sos-vesnicky.cz).

1.2.1 SOS KOMPAS – sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi

SOS Kompas poskytuje **sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS)**, které se ocitly v náročné životní situaci a tuto situaci nezvládají vyřešit samy. Cílem služby je poskytnout rodině takový způsob podpory, aby rodina zvládla problémy překonat a předešlo se odebrání dítěte. Sociální pracovník je tak opravdu kompasem, který se pokouší rodinu navigovat správným směrem. Služby mohou být poskytovány rodinám jak v ambulantní, tak terénní podobě, tedy pracovník může působit přímo v přirozeném prostředí rodiny. Také má klient možnost využít doprovázení např. na úřady, k lékaři, do školy aj. Pracovníci rodinu v rámci služby mohou podporovat i v souvislosti s přípravou dítěte do školy. Rodičům je nabízen nácvik sociálních, rodičovských, finančních a dalších kompetencí. Služba může dopomáhat s hledáním zaměstnání, stabilního bydlení, vyřízením sociálních dávek, řešení dluhové situace či závislosti na návykových látkách. Mimo jiné některé Kompasy v ČR svým klientům nabízí i potravinovou a materiální výpomoc. SOS Kompasy aktuálně nalezneme v Hranicích, Hrušovanech, Kuřimi, Oslavanech, Karlových Varech, Praze, Přerově, Prostějově a Zábřehu (www.sos-vesnicky.cz, SOS Dětské vesničky – výroční zpráva, 2021, s. 23, Poláková, 2019, s. 72). Zákon 108/2006 Sb. popisuje v sociálně aktivizační službě pro rodiny s dětmi jako terénní, popř. ambulantní službu poskytovanou rodině s dítětem, u něhož je ohrožen jeho vývoj v důsledku dlouhodobě krizové sociální situace, v níž se rodina nachází a tuto situaci rodiče nejsou schopni sami bez pomoci překonat (§ 65, zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách). SAS působí jako preventivní služby, které se snaží zabránit sociálnímu vyloučení klientů. Cíl služby však není pouze o pomoci klientovi, který se ocitl v krizové existenční situaci, ale také o zabránění jeho střetu se společností. Jde tedy i o ochranu společnosti před vznikem a šířením

negativních společenských jevů. Služby jsou poskytovány zájemcům a klientům zcela zdarma a jejich využití je dobrovolné. (Bechyňová, Konvičková, 2020, s. 33)

1.2.2 SOS SLUNÍČKO – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

SOS Sluníčko je **zařízení určené pro děti vyžadující okamžitou pomoc**, které nemohou z různých důvodů nadále setrvat u svých rodičů. Zařízení je určeno pro děti od narození do dospělosti, jež se ocitly bez jakékoli péče. Dítě v zařízení zůstává po dobu nezbytně nutnou a maximálně několik měsíců, do doby, než orgán sociálně-právní ochrany dítěte nenajde dlouhodobější řešení. Může se jednat o návrat zpět do původní rodiny, ale také o péči jiné osoby či o ústavní péči. Program funguje na bázi rodinného typu, kdy se o maximálně 4 děti starají v bytech v rodinném domě tzv. tety. Tety se v rámci péče o dítě pokouší model co nejvíce připodobnit modelu klasické výchovy dítěte. Dítěti je poskytováno oblečení, strava, odvoz a vyzvednutí ze školy a kroužků. Pokud je to možné, služba dítěti nemění školu a zachovává co nejvíce věcí tak, jak na ně je zvyklé. Dítě je přiměřeně věku zapojeno do chodu domácnosti, pomáhá např. s mytím nádobí, vařením atd. Tety dětem pomáhají s domácími úkoly, společně si čtou, chodí na procházky, nebo se dívají na pohádky. Sociální pracovníci poskytují dětem poradenskou činnost či zajišťují psychologickou péči. Pracovníci spolupracují i s primární rodinou dítěte, které poskytují poradenství, podporu rodičovských kompetencí, zprostředkovávají následnou odbornou pomoc a kontakt s dítětem. Aktuálně je služba poskytována v Karlových Varech a v Praze (www.sos-vesnicky.cz, SOS Dětské vesničky – výroční zpráva, 2021, s. 23, Poláková, 2019, s. 74). Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je upraveno v zákoně 359/1999 Sb. takto: *„Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytují ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy anebo ocitlo-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku (§ 15), jde-li o dítě tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané anebo o dítě, které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho základní práva. Ochrana a pomoc se poskytují po přechodnou dobu nepřesahující zpravidla dobu 6 měsíců bez ohledu na to, je-li poskytována na základě smlouvy o poskytování ochrany a pomoci nebo na základě soudního rozhodnutí.“* (§ 42, zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí) Známým zařízením, jež také poskytuje službu ZDVOP je projekt Klokánek, který poskytuje Fond ohrožených dětí, první pobočka byla otevřena v Žatci v roce 2000 (Bělík a kol. 2017, s. 97).

1.2.3 SOS KAJUTA – nízkoprahové centrum

SOS Kajuta působí jako **nízkoprahové volnočasové centrum** v Bystřici pod Hostýnem. Služba je bezplatná a anonymní. Cílem služby je ukázat dětem smysluplné trávení volného času a odvrátit je od rizikového prostředí ulice. Služba je primárně určena ohroženým dětem (6–18 let) z nepodnětného prostředí, přijít ale může kdokoliv. Sociální pracovníci podporují a motivují děti ke školní přípravě, pomáhají s přípravou domácích úkolů a poskytují doučování. Program nabízí připojení k internetu a přístup na počítač. Děti si zde mohou malovat, vypracovávat školní úkoly, hrát různé deskové hry, stolní fotbal, fotbal, florbal a další. K dispozici je jak tělocvična, tak hřiště. Svou činností služba usiluje o předcházení sociálnímu vyloučení dětí (www.sos-vesnicky.cz, SOS Dětské vesničky – výroční zpráva, 2021, s. 26). Zákon 108/2006 Sb. popisuje nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jako ambulantní, popř. terénní službu poskytovanou ohroženým dětem (6–26 let), které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy. Služba si klade za cíl zlepšit kvalitu života přicházejících dětí, a to pomocí prevence a snižování sociálních rizik, které souvisejí se způsobem jejich života. Služba poskytuje dětem podporu, aby se dokázaly lépe orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich sociální situace (§ 62, zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách). Základní metodou v tomto typu zařízení je kontaktní práce, která slouží pro navázání spojení s jednotlivcem či skupinou. Následně je práce zaměřena na podporu v rozšiřování životních příležitostí, řešení problémů nebo zmírňování potenciálního nebezpečí v životě klientů (Štefková, Dolejš, 2016, s. 29).

1.2.4 SOS KOTVA – domy na půli cesty

Domy na půli cesty jsou určeny pro mladé dospělé (18-26 let), kteří pracují nebo ještě studují, případně o to jeví zájem, nicméně vyrůstali v ústavním zařízení či v náhradní rodině. Mladým dospělým je k dispozici dvoulůžkový pokoj a sociální pracovník, který poskytuje takovou formu podpory, jež by mladý dospělý dostával od rodiče. Služba chce svým klientům pomoci v začátcích jejich samostatného života. Přípravuje je na shánění práce, zajištění bydlení, vedení měsíčního rozpočtu, komunikaci s úřady, aj. Zkrátka mladé dospělé vede ke zodpovědnosti sama za sebe a připravuje je tak na strasti a radosti dospělého života. Aktuálně se tento dům na půli cesty nachází v Brněnské čtvrti Žabovřesky, jehož maximální kapacita je 8 klientů a v Havířově, kde je kapacita taktéž 8 klientů. Sociální pracovníci využívají s klienty např. i zahradní terapii a jiné aktivity, které mají pro klienty podpůrný charakter (SOS Dětské vesničky – výroční zpráva, 2021, s. 30). Domy na půli

cesty jsou upraveny zákonem 108/2006 Sb. jedná se o pobytovou službu pro osoby do 26 let jež odcházejí z ústavní nebo ochranné výchovy, popř. jiného zařízení pro péči o děti a mládež, taktéž pro osoby propuštěné z VTOS či ochranné léčby (§ 58, zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách). Podoba poskytování této služby je upravena dle potřeb klienta, poskytuje se nejen ubytování, ale i opora při kontaktu se společností pro snadnější přechod či návrat do běžného života (Orel, 2020, s. 24).

1.2.5 SOS KORMIDLO – centrum sociální rehabilitace, tréninkové bydlení

SOS Kormidlo je **centrum sociální rehabilitace pro rodiny s dětmi**. Jedná se o terénní a pobytovou službu pro ohrožené rodiny, jež se nacházejí v krizové životní situaci, která by mohla vést k nenaplňování potřeb dítěte, důležitých pro jeho správný vývoj. Cílem služby je rodině poskytnout odbornou pomoc a vhodné podpůrné prostředí takovým způsobem, aby následně dokázala obstát při nárocích každodenního života. Služba je určena pro rodiny s dětmi, kde aspoň jedno z dětí je mladší 7 let. Program poskytuje poradenskou činnost, pomáhá s nácvikem dovedností v péči o domácnost, o dítě, s finančním hospodařením a také poskytuje možnost doprovázení (úřady, škola, lékař atd.). Služba zahrnuje ubytování v malometrážních bytech v Havířově po dobu maximálně půl roku. Tento program ovšem není určen pro řešení krizové bytové situace rodiny, podmínkou je intenzivní spolupráce na získávání rodičovských kompetencí a stabilizace rodiny (www.sos-vesnicky.cz). Služba sociální rehabilitace je taktéž upravena zákonem 108/2006 Sb. Službu lze vystihnout jako komplex specifických aktivit, které mají podpořit klienty v soběstačnosti a nezávislosti, kdy se cílí na rozvoj, upevnění a nácvik schopností potřebných pro klientův kvalitní samostatný život. Služba je poskytována buď formou terénní a ambulantní nebo formou pobytovou (Sládková, 2021, s. 35, § 70, zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách).

1.2.6 SOS PŘÍSTAV – doprovázení pěstounských rodin

Již z výše zmíněného vyplývá, že základním kamenem, na němž byly vybudovány SOS vesničky, byla podpora pěstounství. Původní model, kdy byly vybrané a vyškolené „matky“ přímo SOS dětskými vesničkami, je nyní již minulostí. Na tento tradiční model navazuje činnost služby SOS Přístav. Služba SOS Přístav **doprovází pěstounské rodiny** bez ohledu na to, zda bydlí ve vesničce či nikoliv, kolik dětí mají v péči, zda se jedná o samotnou pěstounku/pěstouna, pár, babičku, dědečka, tetu, sourozence atd. Podporu služba

poskytuje jak pěstounům dlouhodobým, tak pěstounům na přechodnou dobu, pěstounům zprostředkovaným či příbuzenským (SOS Dětské vesničky – výroční zpráva, 2021, s. 6).

Posláním služby je poskytnout náhradní rodině co největší podporu v péči o přijaté dítě a náležitosti s tím souvisejícími. Mezi tyto oblasti může patřit zajištění co nejvhodnějšího individuálního přístupu k dítěti a rodině, vytváření bezpečného vztahu pěstouna s dítětem, nastavování kontaktu s původní rodinou a širší rodinou, popř. nastavení asistovaných kontaktů. Služba také nabízí rodině využití podpory dalších odborníků např. psychologa a přispívá na krátkodobé hlídání nebo pobytové aktivity dětí. Služba uzavírá s pěstouny dohodu o výkonu pěstounské péče, rodině je tak přidělen doprovázející sociální pracovník, s nímž rodina dlouhodobě spolupracuje. Pracovník rodině poskytuje poradenství v běžných životních událostech, ale hlavně ve specifických situacích, které se s NRP pojí. Jedná se např. o zpracování historie dítěte, vývojové trauma, výchovné a specifické potřeby dítěte. Aktuálně služba SOS Přístav nabízí doprovázení pěstounů v těchto krajích: Karlovarský, Středočeský, Praha, Vysočina, Jihomoravský, Olomoucký a Zlínský. I nadále je v areálech původních SOS dětských vesniček (Karlovy Vary, Brno, Chvalčov) pěstounům nabízena možnost zvýhodněného pronájmu domu (www.sos-vesnicky.cz).

V celé kapitole se zaměřujeme na vznik a vývoj SOS dětských vesniček ve světě a následný vývoj v tehdejším Československu. Přibližujeme reformaci organizace po roce 2013 a její změny ve fungování, kdy SOS vesničky opustily starý koncept školení „maminek“ přímo organizací a předsedly na podporu pěstounských rodiny pomocí uzavírání dohod o doprovázení. V textu popisujeme veškeré služby, které organizace aktuálně provozuje. V následující kapitole se věnujeme náhradní rodinné péči, konkrétně pak pěstounské péči a poručenství s osobní péčí, dále náplni práce doprovázející organizace a konkrétní činnosti klíčového pracovníka.

2 SOS DĚTSKÉ VESNIČKY JAKO PODPORA NÁHRADNÍCH RODIN

„*Pro dítě se hledá rodina, nikoliv naopak*“ Motto náhradní rodinné péče (Novotná, 2018, s. 19).

V této kapitole se zaměřujeme na náhradní rodinou péči, konkrétně pak na pěstounskou a poručnickou péči, na niž se vztahuje vyplácení pěstounských dávek, a tedy i nutnost uzavření dohody o doprovázení mezi pěstounem a doprovázející organizací či oddělením sociálně-právní ochrany dětí. Popisujeme proces doprovázení pěstounských rodin a roli klíčového pracovníka doprovázejícího rodinu.

2.1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Pro lepší orientaci v textu této kapitoly, je v následujících několika odstavcích v krátkosti popsána náhradní rodinná péče, její formy, zákony, které se k danému tématu vztahují a historický kontext. Historický kontext významně ovlivnil strukturu SOS dětských vesniček a celkově jimi poskytované podpory. Zaměření vesniček se z prvotní podpory matek, které jeví zájem o péči o osamělé děti, změnilo na základě změny legislativy na formu doprovázení pěstounských rodin.

Slovní spojení náhradní rodinná péče shrnuje několik jednotlivých právních institutů, které plní ochranou funkci pro ohrožené děti, jež z nejrůznějších důvodů nemají možnost vyrůstat u svých biologických rodičů. Tito rodiče z rozličných důvodů nemohou či nechtějí tuto péči dítěti/dětem zajistit. V některých případech se daří zajistit péči v širší rodině, jindy se hledá jiná osoba, případně dochází k ústavní péči. Systém NRP je tak dělen na péči rodinného typu a kolektivní péči zajišťovanou institucionálně. Jen malé procento dětí se ocitne v NRP z důvodů, který jeho rodiče nezavinili, např. z důvodů vážného onemocnění nebo smrti rodičů. Z převážné většiny případů k NRP dochází kvůli zanedbávání nebo týrání dítěte, závislosti rodičů na návykových látkách, trestné činnosti či nástupu do výkonu trestu odnětí svobody (Trnková, 2018, s. XIII).

Formy náhradní rodinné péče jsou uvedené v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Jedná se o svěřením dítěte do péče jiné osoby, pěstounství, poručenství (jestliže poručník o dítě osobně pečuje) a osvojení tzv. adopce (www.MPSV.cz). Pro přijetí dítěte za vlastní, se u nás využívají dva termíny, a to adopce a osvojení. Adopce je odvozena z latiny a česky přeložena jako osvojení. Adopce, adoptivní rodiče či adoptované dítě je ovšem spíše

hovorové, využíváno převážně v běžné řeči. Osvojení, osvojitelé, či osvojenec se tak používá převážně v právní terminologii (Matějček, 1999, s. 11-12). Osvojení se jeví jako nejideálnější způsob NRP. Při osvojení je nutno, aby bylo dítě tzv. právně volné – jeho biologičtí rodiče byli zbaveni rodičovských práv. Poté musí dojít k odsouhlasení soudem (Pugnerová, Kvitová, 2016, s. 80). Osvojitelé mají k dítěti totožná práva a povinnosti, jako by byli biologickými rodiči. Z tohoto důvodu mezi nimi vzniká i stejný příbuzenský vztah. Dítě získává příjmení nových rodičů (Matějček, 1999, s. 33).

Pro účely této práce bude využito definice dítěte z Úmluvy o právech dítěte 104/1991, která popisuje dítě jako každou lidskou bytost mladší osmnácti let, pokud dle právního řádu, který se na dítě vztahuje, nebylo zletilosti dosaženo dříve. (čl. 1, Úmluva o právech dítěte 104/1991)

Systém náhradní rodinné péče primárně usiluje o svěření dítěte do péče širší rodiny nebo osob blízkých, které dítě zná. Jestliže se z těchto řad nenajde nikdo, kdo by se péče o dítě ujal, hledají se osoby, které sice dítě nezná, ale jsou ochotné a schopné poskytnout dítěti domov a péči tak, aby byla co nejvíce podobná péči rodinné. Jestliže to situace umožňuje, podporuje se co nejvíce udržení kontaktu dítěte s biologickou rodinou (Novotná, 2018, s. 20). Povětšinou za situace, než dojde k odebrání dítěte z biologické rodiny, s rodinou již spolupracuje orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Podnět k prošetření situace dítěte může učinit kdokoliv, např. lékař, škola, sociální pracovníce OSPOD, aj. Rozhodnutí o náhradní rodinné péči vždy vydává místně příslušný soud dítěte. Ten také rozhodne o následném průběhu a formě péče o dítě a následně o možném navrácení dítěte zpět do biologické rodiny (Pugnerová, Kvitová, 2016, s. 78).

V historii bylo umísťování dětí do náhradní rodinné péče upravováno zákonem o rodině, který byl vydán v roce 1963. V současnosti je náhradní rodinná péče poskytována dle výše zmíněného zákona č. 89/2012. Pěstounská péče je dále upravena v zákoně č. 359/1999 Sb. (Novotná, 2018, s. 20-21, zákon. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí). V roce 2013 došlo k přeměně systému sociálně-právní ochrany dětí. Přeměna obnášela spousty změn a jejím hlavním cílem bylo vypořádat se s problémy velkého počtu dětí v ústavní péči. K výše zmíněné reformaci systému z roku 2013 došlo také v důsledku kritiky Výboru OSN pro práva dítěte, který kritizoval příliš vysoký počet dětí v ústavní péči. Z finančního hlediska jsou děti svěřené do ústavní péče pro stát třikrát nákladnější nežli děti v dlouhodobé pěstounské péči. Nejzávažnějším dopadem pro společnost je však psychická deprivace dítěte, která vzniká

z absence blízké vztahové osoby. Tyto psychické důsledky jsou již z minulosti dobře zmapovány v teorii citové vazby od anglického psychiatra J. Bowlbyho nebo od výše zmíněných významných českých psychologů Z. Matějčka a J. Langmeiera, kteří se věnovali psychickým deprivacím dětí. Tyto děti, které z ústavní péče vychází jako mladí dospělí, mívají často problém s fungováním v běžném životě (Řezáč, 2022, s. 3–11).

„Bezpodmínečná akceptace, přijetí a přijímání dítěte bez ohledu na jeho výkony, je základní složkou psychosociální dimenze náhradního rodičovství, dimenze z hlediska dítěte nejdůležitější.“ (Matoušek a kol. 2008, s. 224)

Pro potřeby této práce se v následujících dvou kapitolách blíže zaměříme na pěstounskou péči a poručnictví s osobní péčí. Na tyto formy náhradní rodinné péče se totiž vztahuje vyplácení pěstounských dávek a povinnost uzavření dohody o doprovázení, tedy možná spolupráce s SOS vesničkami, konkrétně pak se službou SOS Přístav.

2.1.1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Již výše jsme zmínili, že pěstounská péče je upravena zákonem 89/2012 Sb., občanský zákoník a blíže je upravena v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí (Novotná, 2018, s. 20-21). Dítě je soudem svěřeno do pěstounské péče v případě, že ani jeden z rodičů o dítě nemůže osobně pečovat. Pěstoun zaujímá roli náhradního pečovatele, nikoli náhradního rodiče. Průběh pěstounské péče trvá tak dlouho, dokud jsou na straně biologické rodiny překážky, kvůli nimž se dítě do rodiny nemůže vrátit. Dokud tedy není v zájmu dítěte návrat do biologické rodiny, zůstává dítě u pěstounů, případně se může dostat i do osvojení. Některé děti zůstávají u pěstounů až do dospělosti, jiné se vrátí do své biologické rodiny či se dostanou do rodiny osvojitelské (Trnková, 2017, s. 79-80). Novela zákona č. 359/1999 Sb., která nabyla účinnosti dnem 1. 1. 2022, rozlišuje PP zprostředkovanou a nezprostředkovanou, a to kvůli nároku na pěstounské dávky. Nezprostředkovaným pěstounem je zpravidla příbuzná osoba dítěte nebo rodinně osoba blízká, která podá návrh k soudu s žádostí o svěření dítěte do PP. Za zprostředkovaného pěstouna se pak bere osoba pro dítě zcela cizí, jež absolvovala specifické přípravy v oblasti náhradní rodinné péče a odborné posouzení. Jestliže osoba tímto procesem proškolení, posouzení a prověření projde, je zařazena do evidence pro zprostředkování náhradní rodinné péče. Převážně se upřednostňuje svěření dítěte do péče osob blízkých a dítěti známých, a to kvůli zachování vazeb a známého prostředí pro dítě. Jestliže se v blízkosti dítěte nikdo

takový nenajde, krajský úřad vybere vhodného zájemce, zjiž výše zmíněné evidence (Informační materiál, MPSV, 2021, s.1). Výše bylo pospáno dělení pěstounské péče dle příbuznosti. Pěstounskou péči dělíme ale i dle počtu svěřených dětí, kdy se můžeme setkat s pojmem individuální pěstounská péče a skupinová pěstounská péče. Individuální pěstounská péče je taková, kde je pečováno o jedno až dvě děti. Pojmu skupinová péče je využíváno v rodinách, kde pečují o větší např. sourozeneckou skupinu. Představitelem skupinové pěstounské péče byl dřívější model fungování SOS vesniček. Poslední dělení pěstounské péče je dle délky pobytu dítěte u pěstouna. Jedná se o tzv. pěstounskou péči na přechodnou dobu (Novotná, 2018, s. 23). Pěstounská péče na přechodnou dobu je krizová forma péče o dítě. Je určena dětem, které nemohou zůstat u své rodiny. Pěstouni na přechodnou dobu jsou proškolenými pěstouny, kteří jsou v registru pěstounů na přechodnou dobu. Jsou připraveni rychle reagovat na umístění dítěte mimo biologickou rodinu. Dle zákona může pěstounská péče na přechodnou dobu trvat nanejvýše po dobu jednoho roku. Zda dítě bude směřováno do pěstounské péče na přechodnou dobu či do institucionální péče rozhoduje soud po návrhu místně příslušného oddělení sociálně-právní ochrany dítěte. Konečné rozhodnutí vydává soud. Nejpozději do uplynutí jednoho roku by soud měl rozhodnout o stabilní formě péče o dítě. Jako možnosti se nabízí navrácení dítěte zpět do biologické rodiny, péče osoby blízké, osvojení, dlouhodobá pěstounská péče aj. (Vilémová a kol. 2022, s. 37, zákon. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí).

2.1.2 PORUČENSTVÍ S OSOBNÍ PÉČÍ

Poručenství je legislativně upraveno zákonem 89/2012 Sb. občanský zákoník, hlava III, díl 1. Z pohledu hmotného zabezpečení zaujímá poručník, který o dítě osobně pečuje, stejnou pozici jako pěstoun, stejně tak mu vyvstává právo na vyplácení dávek pěstounské péče. Důvodem ke jmenování poručníka dítěti soudem je, že zde není žádný z rodičů, který by v plném rozsahu vykonával rodičovskou odpovědnost (Trnková, 2018, s. 101–102). Jedná se o děti, jejichž rodiče zemřeli nebo byli zbaveni rodičovské odpovědnosti. Poručník má k dítěti stejná práva a povinnosti jako biologičtí rodiče, ovšem nevztahuje se na něj vyživovací povinnost. Poručenství zaniká, jakmile dítě svěřené do péče dosáhne zletilosti, jinak může rozhodnout pouze soud. V porovnání pěstounské péče a poručenství s osobní péčí by se dalo poručenství vnímat jako nadřazené pěstounské péči, jelikož poručník je zároveň zákonným zástupcem dítěte. V tomto případě se tak poručník nepotýká s možnými problémy zásahů biologického rodiče, které řešívají pěstouni, jež při rozhodování

o důležitých záležitostech týkajících se dítěte žádají biologického rodiče o souhlas. (Osvojitelé, kteří jsou výše zmíněni, rozhodují sami a nepotřebují souhlas nikoho jiného). Poručník taktéž uzavírá Dohodu o výkonu pěstounské péče. Pravidelně rodinu navštěvuje pracovník OSPOD a klíčový pracovník doprovodné organizace (Novotná, 2018, s. 24-25).

2.1.3 DOPROVÁZENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN

Již výše bylo zmíněno, že v roce 2013 byla vydaná novela zákona 359/1999 o sociálně právní ochraně dětí. Ta do pěstounské péče přinesla princip doprovázení a pojem podpory, který se prolíná s povinnostmi, které pěstouni mají, a které plynou z občanského zákoníku a zákona o sociálně právní ochraně dětí. Tato novela tudíž práva a povinnosti pěstounů legislativně ukotvila. „*Jedna z povinností je i uzavření dohody pěstounské péče, kterou mohou pěstouni uzavřít buď s obecním úřadem obce s rozšířenou působností, oddělením sociálně právní ochrany dětí nebo mohou dohodu uzavřít s nestátní neziskovou organizací, která má pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí a k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče.*“ (Šustrová, 2018, s. 139)

Jednou z nestátních neziskových organizací jsou například i SOS dětské vesničky. Dle zákona 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, na základě rozhodnutí Magistrátu hlavního města Prahy, jsou pověřeny uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče podle § 47b zákona, a k výkonu dalších činností sociálně-právní ochrany dětí. Mezi další organizace, které jsou oprávněny poskytovat doprovázení pěstounským rodinám na základě pověření, patří např.: Dobrá rodina, Náruč dětem, TRIADA centrum, aj. Po uzavření dohody s některou z pověřených organizací mají pěstouni nárok na tzv. doprovázení rodiny. Pojem doprovázení je poměrně nepřesný, ovšem v praxi je už hluboce zažitý. Nejedná se tedy pouze o činnost podpůrnou (ze strany sociálního pracovníka k pěstounům a dětem), ale částečně i o kontrolní. Při procesu doprovázení se totiž spojují tři oblasti: podpora, kontrola a vzdělávání. Doprovázející organizace uzavírá dohodu o výkonu pěstounské péče, která musí být podepsána do 30 dnů od nabytí právní moci rozsudku, jímž je dítě svěřeno do péče. Souhlas s uzavřením dohody mezi doprovázející organizací a pěstounem vydává OSPOD. Rodině je přidělen klíčový pracovník. Ten do rodiny dochází dle aktuální situace, nejdéle však jedenkrát za dva měsíce od předchozí návštěvy a nejdříve po dvou týdnech. Primárně se upřednostňují návštěvy přímo v domácnosti rodiny. Možné je však návštěvu uskutečnit i na pobočce organizace. Návštěvy v domácnosti trvají průměrně dvě hodiny. Pracovník je

mimo osobní návštěvy v kontaktu s rodinou i přes email a telefon. Po všech kontaktech pracovník vytváří zápis, kde jsou sdělena řešená témata, cíle atd. Sociální pracovník také s pěstouny vytváří vzdělávací plán pěstounů, ten je tvořen na dvanáct následujících měsíců. Pěstoun je povinen splnit 24 hodin vzdělávání. Vzdělávání je převážně pěstounům hrazeno doprovázející službou. Vzdělávání může probíhat kombinací různých forem: samostudiem, semináři, kurzy – prezenční či online formou. Pracovník jednou za půl roku zpracovává zprávu o průběhu PP pro OSPOD. V půlroční zprávě je popsán průběh spolupráce, absolvované vzdělávání pěstounů, využití odborné pomoci a další. Pěstouni mají nárok na tzv. odlehčovací pomoc např. v pracovní neschopnosti pěstouna, účasti na soudu, při lékařském zákroku atd. Pěstoun má také právo na částečnou úhradu nebo proplacení táborů, pobytů a škol v přírodě, jež zajišťují celodenní péči o svěřené dítě, v rozsahu 14 dnů. Nárok má také na zprostředkování psychologické, terapeutické, či jiné odborné pomoci a na asistovaný kontakt s biologickou rodinou (Řezáč, 2022, s. 2, Šustrová, 2018, s. 139-145).

Rodinu doprovází tzv. klíčový pracovník, který je rodině přidělen při podpisu dohody o doprovázení. Činnosti, jež klíčový pracovník vykonává, spadají pod kvalifikaci sociálního pracovníka, která je ukotvena v zákoně 108/2006 sb. o sociálních službách § 109–111. Tento klíčový pracovník je zaměstnancem doprovázející organizace a používá označení doprovázející pracovník nebo také pracovník doprovázející organizace. Pracovník primárně pracuje na vytvoření důvěry mezi ním a rodinou, jelikož je s ní v intenzivním a dlouhodobém kontaktu. Pracovník ke každé rodině, kterou doprovází, přistupuje individuálně, dbá na diskrétnost, dodržuje mlčenlivost, jedná s respektem a úctou, je otevřený a pokorný, řešení hledá tak, aby byla v souladu s hodnotami rodiny. Také plní výše zmíněnou kontrolní funkci. Poukazuje na různá rizika, může také kontaktovat OSPOD nebo navrhnout případovou konferenci. Doprovázející pracovník však za pěstouny nikdy nepřebírá jejich kompetence (Matoušek, 2021, s. 43, Šustrová, 2018, s. 145-146, Trnková, 2018, s. 87).

V této kapitole se věnujeme náhradní rodinné péči a konkrétně pak pěstounství a poručenství s osobní péčí, popisujeme průběh doprovázení pěstounských rodiny a náplň práce klíčového pracovníka. V následující kapitole se zaměřujeme na zvolené podpůrné techniky, jež mohou klíčoví pracovníci využívat při práci s rodinou a dětmi.

3 VYBRANÉ PODPŮRNÉ TECHNIKY

V této kapitole popisujeme několik vybraných podpůrných technik a směrů, které využívají pracovníci SOS dětských vesniček při práci s rodinou a dítětem. Přibližujeme přístup založený na informovanosti o traumatu – terapeutické rodičovství, metodu My Backpack, jež dítěti předkládá příběh káčátka, které se muselo přestěhovat ze své kačení rodiny k rodině pejsků, techniky na rozvoj emoční inteligence, jako jsou emoční karty, nebo knížka pro děti s názvem Ferda a jeho mouchy od společnosti SCIO, která poutavým způsobem děti seznamuje s prožívanými pocity a na závěr drobnou techniku, využívající strom s panáčky, taktéž zaměřenou na orientaci ve svých pocitech a dechová cvičení, jež mohou napomoci k seberegulaci v potřebných chvílích.

3.1 TERAPEUTICKÉ RODIČOVSTVÍ

Pracovníci SOS dětských vesniček si uvědomují důležitost tématu poruch attachmentu a komplexního vývojového traumatu, s nimiž se při práci doprovázení pěstounských rodin potýkají. V rámci projektu terapeutického rodičovství se SOS vesničky snaží včleňovat do běžné praxe podpory pěstounské péče prvky informované o traumatu. SOS dětské vesničky si tak kladou za cíl vnášet do doprovázení komplexní prvky podpory, které budou pěstouni schopni v péči o přijaté dítě využít tak, aby měly léčivý potenciál. Koncept terapeutického rodičovství vychází z předpokladu, že děti, jež zažily trauma, na něj mohou reagovat ve všech oblastech své existence, a to v každé etapě života. Reakce na trauma doposud zůstávají pečovateli, odborníky či širokou veřejností nepochopeny. Tyto reakce okolí tak mohou mít retraumatizující vliv nebo mohou zhoršovat psychosociální projevy jedince (www.sos-vesnicky.cz).

Autorem pojmu terapeutické rodičovství je Daniel A. Hughes. Jedná se o terapii rodinou, která je využitelná převážně pro náhradní rodinnou péči a adoptivní rodiče, jelikož se zaměřuje na léčbu již výše zmíněných poruch attachmentu a vývojového traumatu. Hlavními pilíři metody je komunikace založená na přijetí, hravosti, zvědavosti a empatii (Naish, 2018, s.41). Dítěti se poskytuje bezpodmínečné přijetí. Důležitá část komunikace je neverbální a spočívá v direktivně-nedirektivním postupu řízení diskuse (Jochmanová, 2021, s. 120). Pečující osoba tak stanovuje pevné hranice, které mají sloužit k vytvoření stabilního bezpečného prostředí. Důležité je, aby se dítě cítilo milováno a v bezpečí, jedině v takovém prostředí může docházet k pozitivním změnám v jeho chování a prožívání. Nejedná se o terapii poskytovanou odborníkem či pěstounem, jde o využití co nejučinnějších metod pro

navázání bezpečného a uzdravujícího vztahu mezi osobou pečující a dítětem. Odborníci zde převážně působí jako informátoři a podpůrci osoby pečující při využívání tohoto přístupu. Pro pečující osobu je nesmírně důležité dojít k pochopení, co je skryto za současnými projevy dítěte. Musí umět velmi dobře rozpoznat, jaké emoce a tendence tyto projevy u něj samotného v jeho chování vyvolávají (reflexe vlastních emocí). V neposlední řadě musí vědomě praktikovat takovou reakci, jež spustí u dítěte léčivý proces (www.sos-vesnicky.cz).

V rámci projektu terapeutického rodičovství vydaly SOS dětské vesničky knihu pro děti (4-9 let) - O chlapci, který si kolem sebe postavil zeď. Tato obrázková kniha ukazuje pomocí prosté metafory, jak se děti mohou po traumatizujícím zážitku uzavřít před světem. Kniha je určena dětem, pěstounům, doprovázejícím pracovníkům, k podpoře objevení pocitů dítěte a jako pomoc při komunikaci s pečující osobou a vytvoření důvěry dítěte k pečující osobě (www.sos-vesnicky.cz).

Pro hlubší ponoření se do problematiky může posloužit kniha, která poznatky z předchozích odstavců převádí do praxe. Tato kniha nese název: Terapeutické rodičovství, Metodika pro výuku skupin pěstounů a adoptivních rodičů. Metodika může pomoci sociálním pracovníkům s výukou terapeutického rodičovství, obsahuje jak teoretickou, tak praktickou část, včetně prožitkových aktivit a praktických návodů. Kniha odkazuje i na dostupné online materiály. (Golding, 2022)

Děti, které se dostanou do náhradní rodinné péče, byly často vystaveny traumatizujícím situacím. Tyto situace tak mají vliv na celkový vývoj jedince, na jeho duševní zdraví, chápání světa a sociálních vztahů v něm se odehrávajících. Tyto děti se tak potýkají v životě se značnými vztahovými obtížemi – těžko si vytváří důvěrné vztahy. Ve vztazích pak dochází k absenci pocitu bezpečí, zároveň nechápou, že jim chce někdo pomoci, že jim chce být oporou a naslouchat jim. Tyto děti jsou zranitelné, a naopak se snadno mohou lapit do problémových vztahů. Ze zkušeností vyplývá, že jestliže pečující osoby neuváží neurobiologické dopady traumatu a nezačlení tak „léčivé korektivní vztahové zážitky“ do péče o dítě, nedosahují takových výsledků jako ti, kteří to udělají. Blízká citová vazba je tu klíčová, ovšem to, aby k ní došlo, není bez práce, jelikož tyto děti se blízkým vztahům brání. Také je důležité naplňovat všechny potřeby dítěte a zároveň usměrňovat často problémové jednání. Terapeutické rodičovství se snaží osobám pečujícím poskytnout co největší podporu a pomoc na této nesnadné cestě (Golding, 2022, s. 17).

Další zajímavou knihou, jejímž autorem je Daniel A. Hughes, je Budování citového pouta, jak probouzet lásku v hluboce traumatizovaných dětech. Hughes je autorem dyadické vývojové psychoterapie, což je terapie rodinou, kterou vytvořil pro osoby pečující využívající terapeutické rodičovství (Hughes, 2017, s. 6-7). Hughes (2017, s. 10-12) pomocí případové studie předkládané čtenáři příběh dívky Káti, jež se dostala do náhradní rodinné péče. Představuje nejnovější poznatky o komplexním vývojovém traumatu. Autor čtenáře taktéž seznamuje s postojem PACE, jedná se o formu komunikace, ve které je obsažena hravost – Playfulness, přijetí – Acceptance, zvědavost – Curiosity a empatie – Empathy. Osoba pečující se tak primárně nesoustředí na učení dítěte vhodnému chování, ale na vytvoření citové vazby. Vhodné chování je pak vnímáno jako důsledek vzájemně vybudovaného vztahu (Naish, 2018, s.41).

3.2 MY BACKPACK

Tato metoda byla vytvořena holandskou psycholožkou a psychoterapeutkou Rinske Mansens. Metodu prezentuje společně se sociální pracovnící a koordinátorkou mezinárodních projektů v oblasti náhradní rodinné péče paní Bep van Sloten. Metoda je určena jako subvenční nástroj při práci v oblasti pěstounské péče. Vede ke snadnější komunikaci o citlivých tématech, jako je odebrání dítěte z biologické rodiny. Tento postup práce je určen pro děti ve věku 4–12 let, jež se dostaly do pěstounské péče. Orientuje se na konkrétní období přemístění dítěte, na příčiny a okolnosti, jež k dané situaci vedly. Metoda My Backpack napomáhá dětem otevřeněji hovořit o přechodu z původní rodiny. Pěstouny vede k naslouchání a porozumění potřebám dítěte. Pro děti je důležité získat zpět pocit kontroly nad vlastním životem, tomu může napomoci už jen to, že mu někdo naslouchá, může hovořit o tom, co se stalo. Metoda je založena na narativní, psychoanalytické a kreativní terapii (Šimečková, Vykypělová, 2016, s. 5-7). Pracuje s maňásky, batůžkem, emočními kartami a počítačovým programem, pomocí něhož dítě vytváří vlastní knížku. Cílem práce je facilitace rozhovoru s dítětem. Dítě ve spolupráci s odborníkem tvoří pomocí metafory příběh káčátka, které odchází od své kačení rodiny do rodiny pejsků. Metoda je pro dítě bezpečná, jelikož vypráví příběh káčátka, ne svůj. Tato externalizace umožňuje práci i s několikanásobně traumatizovanými dětmi a dětmi s poruchou vztahové vazby. Také je externalizace podpůrná pro pěstouny, jejichž úkolem je zajímat se o kačenku a její příběh. Dítě tak zjišťuje, co vše může o svém vnitřním prožívání říct, jak na to pěstouni reagují. Metoda dává dítěti kontrolu nad příběhem, kterou ono samo mít nemohlo. Práce s metodu je

cyklická, pracovník se k příběhu dítěte vrací opakovaně. Dochází tak k léčivému působení při vyprávění a opětovném naslouchání, může dojít k propojení emocí, obrazů, zážitků. Tyto prožitky dítě projektuje na kačenku a té může být oporou a poskytnout jí péči, kterou samo nedostalo. Díky komunikaci mezi káčátkem a maňáskem pracovníka je možné vyhnout se očnímu kontaktu s dítětem, jestliže by pro něj byl náročný. Dochází tak k regulaci studu. Benefitem této metody je, že dospělí mají možnost drobných „oprav“ negativních zážitků dítěte, jelikož v příběhu káčátka dochází k propojení s příběhem dítěte. Důležité je nechat zaznít hlas dítěte, jeho fantazii a představy (Šimečková, Vykypělová, 2020).

3.3 EMOČNÍ KARTY, EMUŠÁCI

Poláková (2019, s. 102–104) uvádí emoční karty jako jednu z možností praktických aktivit pro děti, kdy si dítě vybere kartu s nějakou emoci, které je na ní vyobrazena, o této emoci poté hovoří. Snažíme se tak dítěti usnadnit orientaci ve vlastních prožitcích a pocitech.

Jednou z firem vyrábějící lektorské a terapeutické pomůcky je firma b-creative, tyto pomůcky jsou určeny jako podpora lektorů, učitelů, koučů atd. v práci se svými klienty. Karty se dají využít jak při práci s dětmi, tak s dospělými, není třeba před jejich použitím absolvovat žádné školení či výcvik. Karty podporují klienty ke kreativě a tvůrčímu jednání. Konkrétním příkladem jsou karty Moře emocí. Neexistuje jeden správný postup pro použití karet, pracovník může využít různých nápadů práce s kartami podle situace, v níž se s klientem nachází. Karty mají na přední straně velrybu, které znázorňuje nějakou emoci či psychologický stav. Obrázek dokresluje prostředí a předměty v jejím okolí. Karty mohou například pomoci s vyjádřením našich emocí, pro něž nemůžeme najít správná slova. Obsahem balení karet je i brožura s možnými návrhy použití (www.b-creative.cz).

Bezpečnou formou, jak přirozeně rozvíjet emoce, je kniha určená pro děti (4–10 let) a jejich rodiče (či osoby pečující) od společnosti SCIO s názvem EMUŠÁCI, Ferda a jeho mouchy. Tato kniha se pokouší pomocí pohádkových příběhů dítěti představit rozličné pocity a emoce. Dítě se s Ferdou dostává do situací, které často samo zná. S nápomocí rodičů tak můžou rozpoznávat a postupně se učit pracovat se svými emocemi. Kniha tak u dítěte podporuje rozvoj sebevědomí, schopnost komunikace o tom, co se mu právě děje a podporuje jeho vztah s pečující osobou, vystavěný na vzájemné důvěře. Součástí knihy je plyšová hračka, které je personifikací žabáka Ferdy z příběhů v knížce. Plyšová hračka napomáhá dítěti příběh hlouběji vnímat. Součástí jsou také malé plyšové mouchy různých

barev, znázorňující různé pocity. Ty se dají Ferdovi nalepit na jazyk. Při seznámení s různými pocity vyjádřenými mouchami se dá s plyšáky pracovat i samostatně v průběhu dne, kdy si dítě může mouchy vybírat podle své potřeby. Autorky knihy vnímají pojem emoce jako „pohnutí, které mobilizuje mysl i tělo“ (Dostálová a kol., 2017, s. 3-4).

3.4 THE BLOB TREE

Tato technika byla vytvořena již na začátku 80. let 20. stol. psychologem P. Wilsonem. Metoda je známá pod anglickým názvem The Blob Tree. Technika byla vytvořena za účelem komunikace s mladými dospělými, ovšem postupně autor přišel na to, že se dá využít již s dětmi od tří let. Základem techniky je obrázek s panáčky, kteří jsou rozmístěni po stromě, zauímají různé pozice a grimasy, reprezentují různé pocity a projevují řeč těla. Technika se dá různě pozměňovat. Klient dostane prostor na to, aby si obrázek důkladně prohlédl, poté vybírá/vykresluje postavičku dle zadání. To může znít: Kde se momentálně nacházíš? Jako jaký panáček se cítíš? Vyber panáčka, na jehož místě by si sám chtěl být. Klient může kombinovat barvy podle toho, které má rád a které se mu nelíbí. Pracovník může zadat, ať klient označí člena rodiny, kamaráda: Vybarvi panáčka, který by nejspíš byl tvá maminka/tatínek/přítel. U dospělých klientů se dá předložit obrázek dvakrát, požádat o vybarvení svými očima a očima dítěte. Technika může pomoci odkrýt vztahy a aktuální atmosféru v rodině. Pracovník může požádat o interpretaci: Proč si vybral zrovna tyto panáčky, tuto barvu? Proč myslíte, že to vaše dítě vnímá takto? Technika pomůže pracovníkovi podkrýt pocity a představy klienta/dítěte. Postup a zadání při práci s touto technikou můžeme volit dle potřeby, cílů, problémů, které potřebujeme s rodinou řešit. Po uplynutí nějaké doby je dobré techniku v rodině opakovat, můžeme tak vyhodnotit, zda došlo k posunu, vyřešení situace či stagnaci. Význam této techniky je jak diagnostický, tak terapeutický a seberozvojový. Klient se učí rozhodovat, upřesnit si problém a pocit s ním spojený, také může dohledávat možná řešení. (Švamberská, Šauerová, 2018, s. 110–11, Zakouřilová, 2008, s. 96–99, Wilson, 2018, s. 2). Příloha P I: The Blob Tree

3.5 DECHOVÁ CVIČENÍ

Tyto techniky se dají využívat jak při práci s dětmi, tak s dospělými. Jsou nenáročné na pomůcky a prostředí. Dech je pro naše tělo nezbytně důležitý, je to automatická, nevědomá činnost těla. Pomocí dechu dodáváme tělu potřebný kyslík. Při zvědomění této činnosti můžeme docílit autoregulace ve chvíli, kdy je to třeba. Jestliže dosáhneme

vědomého dechu, tělo začne na tuto situaci reagovat, začne uvolňovat napětí a umožní volnějšímu plynutí tělesné energie. Zklidní se mozková aktivita, jež způsobí uklidnění mysli a emocí. Tímto způsobem může docházet až k sebeléčení. Dýchání je jedním z nejjednodušších fyzických cvičení, jelikož dýcháme nepřetržitě a můžeme dech kdykoli začít vyžívat k regulaci svého vnitřního stavu. Ovšem vědomá práce s dechem není dovednost, jež se dokážeme naučit ihned. Tuto techniku je potřeba trénovat, abychom dosáhli potřebného ozdravného a seberegulačního působení (Grofová, Černý, 2015, s. 34–37). Při dechových cvičeních je důležité vybírat vhodné pozice a správné držení těla. Dají se využít např. různé polohy vhodné pro relaxaci. Nedoporučuje se poloha v lehu na břiše. Prvotně směřujeme svoji pozornost k uvědomění si vlastního dechu. Jednoduché počítání výdechů a nádechů se dá využít pro zklidnění mysli např. před spánkem. Jedná se o tzv. statická dechová cvičení. Později se dá dechové cvičení propojit i s pohybem nebo imaginací (Jucovičová, Žáčková, 2010, s. 164–170). Výhodou dechových cvičení je, že k nim není potřeba spousty pomůcek a lze je využít téměř vždy a všude. Pomocí dechu můžeme dosáhnout jak aktivace, tak relaxace. Také se dá tato technika použít jako rychlá pomoc před či po stresující situaci. V hravé podobě se dají dechové techniky používat i při práci s dětmi (Mertin, Gillernová, 2015, s. 48).

Jednoduchá dechová cvičení pro děti nabízí knížka *Dýchej jako medvídek* od autorky Kira Willey, jež předkládá pro děti poutavým způsobem 30 cviků, pro zklidnění, soustředění či rozproštění energie. Kniha se zaměřuje na uvědomění si daného momentu. Pomocí několika dechových cvičení se tuto dovednost děti postupně učí. Pozitivními dopady pro děti jsou např. vyšší sebeúcta, schopnost seberegulace, lepší sociální dovednosti, kvalitnější spánek. Tyto techniky navracejí děti zpět k vnímání sebe sama (dnešní moderní svět a technologie je naopak od sebe sama odpojují). Dechová cvičení mohou pomoci s úzkostí, rozvojem představivosti a napomoci s napojením se na vlastní emoce (Willey, 2019, s. 7-10). Zajímavé cvičení nabízí také kniha od Ivy Hegrové – *O čem tělo vypráví, moudré příběhy pro děti a dospělé*. Příloha P II: Ukázka z knihy *Dýchej jako medvídek*.

V této kapitole se věnujeme několika vybraným podpůrným technikám, jež je možno využít v sociální práci s dítětem a jeho rodinou. Jedná se o terapeutické rodičovství založené na informovanosti o traumatu a typu vztahové vazby, technice *My Backpack* zaměřené na zpracování historie dítěte, techniky zaměřené na rozvoj a orientaci v emocích a pocitech, pomocí emočních karet, či knih, nebo stromu s panáčky. A nakonec se věnujeme drobným dechovým cvičením, jež nás učí naslouchání vnitřním procesům v těle a umění seberegulace.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Pro sběr dat v teoretické části byl vybrán kvalitativní přístup, pomocí použití designu zakotvené teorie a techniky hloubkového rozhovoru se pokusíme najít odpovědi na stanovené výzkumné otázky. Na počátku praktické části práce stanovujeme hlavní výzkumný cíl, a to popsat jaké mechanismy hrají roli při používání podpůrných technik doprovázejícími pracovníky v SOS dětských vesničkách, při práci s rodinou a svěřeným dítětem. Následně jsou představeny dílčí výzkumné cíle, otázky, a konceptuální rámec výzkumu. Popisujeme vybraný design kvalitativního výzkumu, poté představujeme výzkumný soubor a metodu sběru dat, dále se přesouváme ke způsobu zpracování dat a jejich následné analýze, návrhu paradigmatického modelu, a nakonec k závěrečné diskuzi.

4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE

Hlavním výzkumným cílem je **popsat mechanismy, které hrají roli při používání podpůrných technik sociálními pracovníky v SOS dětských vesničkách**. Konkrétně u doprovázejících pracovníků při práci s rodinou a svěřeným/i dítětem/děti.

Dílčími cíli výzkumu je prozkoumat:

Vztah doprovázejících pracovníků k podpůrným technikám.

Zkušenosti doprovázejících pracovníků s podpůrnými technikami.

Situace, v nichž doprovázející pracovníci podpůrné techniky používají.

4.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Po stanovení výzkumných cílů je potřeba formulovat výzkumný problém, a tedy jasně pojmenovat, čemu se teoretická část bude věnovat. Náš výzkumný problém jsme definovali jako podpůrné techniky používané sociálními pracovníky v SOS dětských vesničkách. Pojem podpůrné techniky v této práci chápeme jako techniky pomáhající k podpoře klienta či svěřeného dítěte v jeho situaci, při využití speciálního přístupu neboli techniky. Tento termín jsme zvolili z důvodu jeho využívání v rámci organizace a označování technik, jež doprovázející pracovník do rodiny přináší, nejenom jako podporu rodiny, ale i spolupráce, a budování vzájemného vztahu. Jako sociálního pracovníka chápeme doprovázejícího pracovníka pěstounských rodin, jež výkonem práce legislativně spadá do zákona 108/2006 sb. o sociálních službách § 109–111. SOS dětskými vesničkami, z. s. myslíme nestátní neziskovou organizaci působící v České republice. Rozhovory budou uskutečňovány

s klíčovými pracovníky, jež doprovází pěstounské rodiny. Jelikož jsme si vědomi, že pracovníci SOS vesniček nepůsobí v rodinách jako terapeuti, nevyužili jsme termínu terapeutické techniky, nýbrž termínu techniky podpůrné, jelikož pracovníkům i rodině tyto techniky poskytují podporu v různých situacích s nimiž se potýkají.

4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Hlavní výzkumná otázka se zaměřuje na zjištění:

HVO: Jaké mechanismy hrají roli při používání podpůrných technik sociálními pracovníky v SOS dětských vesničkách?

Díličí výzkumné otázky:

DVO 1: Jaký je vztah doprovázejících pracovníků k podpůrným technikám?

DVO 2: Jaké mají zkušenosti doprovázející pracovníci s podpůrnými technikami?

DVO 3: Při jakých situacích doprovázející pracovníci podpůrné techniky používají?

4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR

V kvalitativním výzkumu nereprezentuje vybraný vzorek respondentů určitou populaci, ale problém. Není tedy náhodný, ale teoretický. Výzkumný vzorek je záměrně vybrán s cílením na výzkumný problém. Vycházíme zde ze zakotvené teorie a využíváme graduální konstrukci vzorku (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 73-74). Jako vzorek tedy vybíráme doprovázející pracovníky z organizace SOS dětské vesničky. Napříč Českou republikou aktuálně na pozici doprovázejícího pracovníka pracuje 22 osob, z toho 21 žen a 1 muž. Z toho 5 žen zaujímá pozici vedoucího sociálního pracovníka. Pracovníci mají různou délkou praxe (www.sos-vesnicky.cz). Z těchto osob jsme s 5 uskutečnili polostrukturované rozhovory v délce cca 33 minut až 48 minut. Tento vzorek byl již apriori determinován, proto jsme do vzorku zahrnuly osoby s různou délkou praxe od půl roku po pět let, na různých pracovních pozicích, dvě pracovnice zaujímaly vedoucí pozici. Vzorkování bylo zastaveno na počtu pěti respondentek, jelikož již další sběr dat nepřinášel nové informace. Klíčem ke vzorkování byly kombinovány tyto specifické přístupy: typický, maximálně variantní a vhodný (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 75).

	pohlaví	délka praxe s cílovou skupinou pěstounů	pracovní pozice	dosažené vzdělání	působení v organizaci
Marie	Žena	3,5 roku	sociální pracovnice	Mgr.	1 rok 2 měsíce
Eva	Žena	2 roky 5 měsíců	sociální pracovnice	Bc., DiS.	2 roky 5 měsíců
Blanka	Žena	6 měsíců	sociální pracovnice	Bc.	6 měsíců
Zdenka	Žena	5 let	vedoucí sociální pracovnice	Mgr., DiS.	5 let
Monika	Žena	2 roky	vedoucí sociální pracovnice	Mgr.	5 let

Tabulka 1: Demografická data respondentů

4.5 TECHNIKA SBĚRU DAT

Jako techniku sběru dat jsme si vybrali hloubkový rozhovor, jelikož ten dokáže prozkoumat, jak je dané téma respondenty vnímáno a hodnoceno, tímto způsobem tedy získáváme data o skutečnosti. Jedná se o nejčastěji používanou metodu, kdy se pomocí několika otevřených otázek dotazuje badatel dotazovaného z určité specifické sociální skupiny. Zvolili jsme typ polostrukturovaného rozhovoru s předem připravenými otázkami a tématy, jež je typický pro zakotvenou teorii (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 75, 159-160). Před uskutečněním rozhovorů jsme respondenty informovali o anonymitě a zažádali o souhlas s nahráváním rozhovoru na diktafon. Poté byly rozhovory ze zvukové nahrávky přepsány a připraveny k technice otevřeného kódování. Otázky použité do rozhovoru jsou uvedeny v příloze PIII.

4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT

Rozhovory byly se souhlasem respondentů zvukově zaznamenány, poté byly z audio verze přepsány do textové formy a následně smazány. Poté bylo využito techniky kódování, jež bylo vyvinuto v rámci analytického aparátu zakotvené teorie (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 211). „*Pojetí výzkumu založené na zakotvené teorii je metoda, které používá systematický soubor postupů k tvorbě induktivně odvozené zakotvené teorie o nějakém jevu, Výsledkem je spíše teoretické vyjádření zkoumané reality.*“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 15) Kódování typické pro zakotvenou teorii prochází třemi stadii, otevřené kódování, axiální kódování

a selektivní kódování. Při otevřeném kódování došlo k rozebrání zjištěných údajů a každé jednotce byly přiděleny kódy, ty poté systematicky kategorizujeme. Poté sestavujeme paradigmatický model, který nám poskytuje prostor pro hledání vzájemných souvislostí (Gulová, Šíp, 2013, s. 47-48).

4.7 REALIZACE VÝZKUMU

Vstup do terénu byl realizován v únoru roku 2023. Kvalitativní výzkum je naturalistický, odehrává se v prostředí, ve kterém se zkoumané fenomény reálně vyskytují. Naše role výzkumníka, kterou jsme ve vztahu k terénu zaujímaly, byla role domorodce (jedná se o zkoumání skupiny, jímž je člověk sám členem) (Švaříček, Šed'ová, 2014, s.XX). S uvědoměním si rizik, které se na tuto roli vztahují, jsme do terénu vstupovali s co největší sebereflexí a snahou o co největší odstup. Se souhlasem respondentů se rozhovory uskutečňovaly v přirozeném prostředí, pro dosažení, co největší autenticity a otevřenosti. Tři rozhovory byly uskutečněny osobně, dva online pomocí aplikace Teams, a to z důvodu vzdálenosti respondentů. Také byly odstraněny možné rušivé vlivy pro zajištění klidné atmosféry. Před realizací rozhovorů bylo respondentům vysvětleno téma rozhovoru a kladených otázek. V případě nepochopení otázky se respondenti mohli doptat na dovysvětlení. Rozhovory byly hodnoceny respondenty pozitivně. Ukázka přepsaného a okódovaného rozhovoru je uvedena v příloze PIV.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Rozhovory byly přepsány ze zvukového záznamu do písemné podoby a následně pomocí otevřeného kódování okódovány, kódy byly rozřazeny do 6 kategorií, které nesou tyto názvy: Motivace pracovníků, Úskalí práce, Kompetence pracovníků, Přístup pracovníků, Odezvy od klientů, Osobní zkušenosti pracovníků. Vybrané kódy jsou zmíněny u kategorií. V rámci kódování byly v této analýze ponechány obsírnější citace dotazovaných. Citace z rozhovorů jsou psané kurzívou a v uvozovkách, za každou citací je uvedena zkratka jména dotazovaného a číslo jeho odpovědi.

5.1 Motivace pracovníků k používání podpůrných technik

Kategorie motivace pracovníků se zaměřuje na to, co pracovníky motivuje k začlenění techniky do spolupráce s klientem, obsahuje například tyto kódy: získání přínosných informací, navázání vztahu nebo jeho prohloubení, orientace v situaci klienta, zkvalitnění práce, hledání cesty, budování důvěry, zpracování historie rodiny, pomoc klientovi, podpora rodiny, efektivita práce, předávání kompetencí pěstounům, zprostředkování náhledu, práce s emocemi a další.

Dotazovaných jsme se ptali na to, jaký je jejich názor na podpůrné techniky, co jim to přináší, Eva sděluje: *„Podle mého názoru ty techniky při práci s rodinou jsou velkým pomocníkem, protože můžou v určitých oblastech otevřít třeba nějaké téma, které je důležité, ale které se neotevře jen tak samo za sebe nebo může nějakým způsobem prohloubit vztah pracovníka s klientem.“* (E9) Marie sděluje: *„...myslím si, že pro naši práci je to vlastně přínosné a užitečné...“* (Ma9) *„...pomáhá nám to určitě navázat vztah s tou rodinou, samozřejmě abych tam mohla potom už používat nějaké techniky, tak už tam musí být ten vztah, jakože tak vybudovaný nebo musí tam vlastně mezi námi panovat nějaká taková důvěra, aby vlastně se na základě těch technik byli schopni otevřít a může mi to poskytnout cenné informace o té rodině, o dítěti. Můžeme mluvit o tématech, který třeba pro ně nejsou lehký. Potom i třeba té rodině to může pomoci se v té jejich situaci líp zorientovat.“* (Ma10) Podobně odpovídá i Blanka: *„začleňování je velice přínosné pro lepší orientaci vlastně v příběhu klienta. Kdy se pomocí různých technik doptáváme na určité informace k zakázce klienta, popřípadě mu pomáháme si ujasnit, třeba co je pro něj nejdůležitější...nebo se snažíme mu odlehčit nějakou jeho tíží, se kterou třeba aktuálně bojuje.“* (B8) Paní Monika říká: *„...někdy je to dobré využívat na podporu těch rodin, protože kolikrát slovně už není, jak tu rodinku lépe podpořit a některá z těch technik jim dokáže jako nabídnout více pomoci*

a třeba rozšířit ten jejich obzor...“ (Mo9) Zdenka naopak sděluje, že pomocí techniky vystupuje ze své role vážnosti: „Víc mě to baví, je to takový kreativnější, není to úplně takový strohý a dává mi to větší paletu a možnosti, jak se s téma dětma bavit, jak se bavit s téma pečujícíma, jak víc jakoby zjistit informací o nich, jak se k nim dostat blíž. Jak být taková jako neformální...“ (Z18) Marie také doplňuje: „...tu práci v podstatě usnadňují, že jakože když použiješ nějakou techniku, tak tě to dovede zas k nějakým informacím nebo blíž zas k té rodině nebo k tomu problému.“ (Ma14) Eva se vyjadřuje: „...ráda s nima pracuju a vidím tu efektivitu té práce...“ (E25) také dodává: „Podle mého názoru ty podpůrné techniky zkvalitňují tu práci v rodině, ať už na úrovni komunikační, vztahové. Ať už třeba při hledání cesty, jak z nějakých problémů ven nebo vůbec hledání cesty, třeba jak uchopit výchovu a tak. Takže opravdu je to dobře nazvané podpůrné techniky, protože mám pocit, že celkově podporují tu moji práci, aby byla kvalitnější, aby byla třeba dynamičtější, abysme to někam směřovaly.“ (E15)

Dotazovaných jsme se také doptávali, co je důvodem použití techniky při práci s rodinou. Eva sdělila: „Pro mě je tím důvodem vždy určitá situace v té rodině, ať už týkající se pěstouna nebo toho dítěte.“ (E28) Podobě odpověděla Zdenka: „...No vyplyne to ze situace. Podle toho se to tak jako buď využije nebo nevyžije anebo je to krok vedle a pak se musíme vrátit zase o krok zpátky...“ (Z33) Marie sdělila: „Úplně tím prvotním, si myslím, že navázání té spolupráce, toho bezpečného vztahu a potom získání pro mě těch nebo i vlastně pro pěstouna, podstatných informací, ke kterým bysme se třeba bez použití nějaké té podpůrné techniky nedostali. Takže i získání těch informací, mapování situace.“ (Ma44) Pro Blanku je důležité: „To že vlastně se mu nějakým způsobem, třeba i ulevím v něčem, co ho trápí. A celkově vidím tam i to, že vlastně já jako pracovník mám tu orientaci v tom jeho životním příběhu a vím, co teďka je pro něj důležitý. Třeba zpětně, co bylo pro něj důležitý a kam jsme se nějak posunuli.“ (B38) Motivací pro Moniku je pomoc: „To moje vědomí, že aktuálně zvažuju, že mám pocit, že tohle je to, co by jim nejvíc pomohlo... (Mo27) ...Popis té rodinné situace ze strany těch pěstounů a na základě toho moje vyhodnocení“ (Mo28) „Je to vždycky na základě individuální potřeby rodiny a po individuálním vyhodnocení. To znamená to, s čím ta rodina přichází a co potřebuje, tak pak pracovník vlastně přemýšlí nad tím, co by s tím mohl dělat a jestli by mu právě z toho jeho košíku těch možností něco z toho nemohlo pomoci.“ (Mo22)

Častým motivem zařazení technik do práce s rodinou bylo předání nějakých kompetencí, např. práce s emocemi, porozumění historie dítěte, umět komunikovat svoje

potřeby, vědět, že si mohu požádat o pomoc a další. K tomu Marie dodává: „...snažíme se teda hodně pracovat na těch emocích, aby ty děti si dokázaly komunikovat svoje potřeby...“ (Ma61) „...třeba v rámci toho, že my působíme nějak na pěstouna a on se teda nějakým způsobem podle toho může začít chovat a pro to dítě to může být samozřejmě vzor... jak třeba pracovat s emocemi nebo vůbec třeba jak se chovat, že to to dítě prostě může od malička odpozorovat...“ (Ma60) „... vlastně se snažíme na ně působit individuálně a v rámci těch návštěv jim tady ty principy a základy předávat, tak aby to zas oni byli schopni uplatnit v jejich běžném každodenním životě. Málo kteří si uvědomují, že vlastně to dítě si prošlo i určitým vlastně traumatem, že jo, ztrátou rodiče, a že je to potřeba nějakým způsobem ošetřit a zpracovat. A k tomu je potřeba i zvolit vhodný přístup.“ (Ma52)

Z následující odpovědi Marie lze pozorovat, že motivace k použití techniky je jak přínos pro pracovníka, tak přínos pro rodinu: „Potom si to zas samozřejmě musím zpětně sama vyhodnotit, co mi ta technika přinesla nebo jaké informace jsem tím získala, k čemu mi to posloužilo, a k čemu těm pěstounům to bylo, jaký přínos to pro ně mělo, jestli jim to pomohlo se líp zorientovat, ať už v těch pocitech toho dítěte nebo v chování toho dítěte nebo, co třeba konkrétně řeší.“ (Ma41) „A i pěstouny vlastně v tom nějakým způsobem edukovat tak, aby oni zvládali tak přistupovat ke svým dětem, takže to je spíš takový to působení na ty pěstouny, aby to potom zase dokázali aplikovat na těch svých rodinách, na ty své děti...“ (Ma37) Eva v následující odpovědi zmiňuje také přímou práci: „...přinese to asi zlepšení celkově možná i atmosféry v rodině, zlepšení vztahů mezi pěstounem a děťátkem. Větší důvěrnost mezi mnou a tím děťátkem, někdy i tím pěstounem. Často se tím otvírají různá témata, která třeba do té doby byla tabu, nebo se otvírají témata, která jsou jako těžko zpracovatelná pro ty rodiny. Jo z mého pohledu fakt techniky dělají dost velký kus práce v těch rodinách.“ (E42) Stejně tak Blance techniky přináší: „...to, že vlastně se dostanu k tomu klientovi blíž, že mám nějaký ten vhled do té jeho situace.“ (B23) Zdenka také zmiňuje, že její motivací je předávání kompetencí: „Proto i práce s těma emocema, je to k čemu vedeme pěstouny, aby popisovali svoje emoce, aby se tím ty děti učily a věděly, že to je normální. A popisovali jsme i svoje nesnáze...a tím, když to pojmenuji, tak jako i to dítě se učí, že to jde pojmenovat a že to není nic špatného a že můžeme se posouvat dál.“ (Z34) „... je to o tom posílení kompetencí toho dítěte... zkusit jim zprostředkovat ten náhled, co je fakt jako důležitý nebo není důležitý...“ (Z39)

V kategorii motivace k začleňování technik do práce s rodinou se dalo pozorovat pár zajímavých poznatků, například to, že technika může pracovníkovi sloužit jako podpora

vybudování vztahu, ale také naopak některé techniky se dají do práce zařadit, až když je vztah vybudovaný. Také pracovníci smýšlí ve dvou rovinách. Jaký to má přínos pro mě jako pracovníka a co to naopak přinese rodině. Častou a za nás pochopitelnou motivací je touha pracovníka rodině pomoci, a tedy jim předat nějaké kompetence pro dlouhodobou podporu rodiny.

5.2 Úskalí práce při používání podpůrných technik

Druhá kategorie nese název úskalí práce, zaměřuje se na to, jaké bariéry vstupují do práce s technikami doprovázejícímu pracovníkovi. Kategorie obsahuje tyto kódy: opatrnost a obavy pěstounů či pracovníků, práce navíc jak pro pracovníka, tak pro pěstouny, strach z minulosti, limity práce, konfrontace s nezdarem, málo zkušeností, citlivé téma, nezpracovaná historie, mentální či věkové bariéry, mezigenerační rozdíl, nízká motivace ke spolupráci a další.

Dotazovaných jsme se doptávali na to, jaké techniky znají, ale ještě je při práci s rodinou nepoužili a proč. Marie vyjadřuje obavy: „*Jo, nedávno jsme absolvovali školení na techniku My Backpack, což je vlastně zpracování historie dítěte v rámci přemístění... tak tady tu techniku jsem ještě v podstatě teď v současné práci nevyužila, protože si myslím, že je hodně i časově náročná i na přípravu a potřebujete spolupráci pěstouna anebo naklonění pěstouna pro tady tu práci, aby nám to, jak když neshodil. A potom, co jsem ještě nepoužila, ale myslím si, že je přínosná technika... kniha života... s malejma dětma, začít takhle tvořit ty vzpomínky a zpracovávat si tím tu svoji historii, ale zas tam vidím taky velké úskalí, jako motivovat k tomu toho pěstouna, protože spoustu informací vlastně potřebujeme i od něj, že jo. Ať už třeba nějaké fotky, obrázky, vzpomínky, takže tam vidím i zapojení toho pěstouna, což ne všichni, hlavně třeba v té příbuzenské péči jsou ochotní, jakože spolupracovat a toto pro dítě tvořit nebo ani to třeba nepovažují za důležité, že jo.“ (Ma26) „...i tam může jít o ty vztahy v rodině, že zbytečně to nechťejí vlastně nějak otvírat a myslí si, že když se třeba o tom mluvit nebude, takže je to pro to dítě vlastně lepší.“ (Ma27)*

Marie také sděluje, že je pro ni důležité techniku použít, dokud ji má čerstvě naučenou „...když absolvujeme nějaký kurz, školení, tak je ideální si tu techniku, pokud nás teda zaujme a vidíme ji jako prospěšnou v té rodině, co nejdřív zařadit do té praxe a ošahat si ji, odzkoušet. Protože čím později od toho školení, kde to máme třeba nacvičené v rámci různých modelových situací, pozoruji i to, že prostě ty informace mi chybí a ta odvaha to uplatnit, protože už si nejsem tak jistá, jak když to nasaju, slyším to, bezprostředně potom,

hned to zkoušet, aplikovat, uplatňovat v té rodině no.“ (Ma43) Marie také vidí jako bariéru, že se dotýká citlivých témat rodiny: „Máme převážně příbuzenské pěstouny, což jsou babičky, tetičky, tak tam jsou...ty obavy anebo i taková ta pro ně práce navíc asi.“ (Ma47) „...já nevím at', už kdybysme tvořili tu knihu života, takže budou muset nedej bože na něco vzpomínat, něco hledat.“ (Ma48) „...protože proč jsou děti u nich v rodině, protože se tam zřejmě vyskytl nějaký problém, něco se jim nepodařilo s jejich vlastními dětmi.“ (Ma49)

Dotazovaných jsme se doptávali také na limity práce. Eva sdělila: *„Někteří pěstouni jsou už jako hodně pokročilého věku a jsou i takoví jako jednodušší mentálně s veškerou úctou k nim jo to říkám. A tam už dopředu vím, že třeba některé techniky nebudu moct použít právě z toho důvodu, že jejich mentální kapacita úplně není schopna to například jako pobrat, takže pak to vypadá tak, že buďto použiju nějakou jinou techniku, kterou oni jsou schopni schroustat, anebo se věnuju pouze těm dětem s těma technikama.“ (E41) Eva také zmiňuje: „...myslím si, ale to se týká těch jakoby pěstounů, kteří tu mentální kapacitu nemají jako dostatečnou, já nenacházím na to, omlouvám se, nějaký správný výraz, nebo jsou už třeba opravdu příliš věkem pokročilí, že už nedokážou jakoby změnit v sobě určité návyky nebo určitý způsob myšlení, na který jsou třeba zvyklí 70 let, což chápu, je to součást stáří... jsou situace, kdy přináším do rodiny určité techniky i třeba z toho terapeutického rodičovství, ale už se nesetkávám s nějakým pochopením nebo s nějakou dostatečnou kapacitu se na to zaměřit a začít třeba měnit nějaké svoje nastavení nebo zaběhlé návyky těch pěstounů. Bohužel, ne všude je možné tohle jako uplatnit.“ (E46) Podobě popisuje situaci i Blanka: „...těžko se hledám v tom aplikovat některé techniky u starší generace. Protože mnohdy tam rozvíjení nějakého myšlení už nejde...Vidí tam jenom ty základní potřeby toho dítěte, a tak jim to sociální citění a ty spirituální potřeby už moc nenasedají. Už to je spíš jenom o tom fyzičnu.“ (B46) Blanka také hovoří o mezigeneračním rozdílu: „...tam byl mezigenerační rozdíl velký, takže nějak to viděla holčička, nějak to viděla pěstounka a moc se tam jako nepotkávali.“ (B34)*

Blanka také zmiňuje jak bariéru absenci důvěry s rodinou: *„...jsem v organizaci krátce a ta důvěra ještě v těch rodinách není tak dostatečně vybudovaná, abych si tam mohla dovolit do některý technik vstoupit.“ (B19) Blanka dodává: „...setkala jsem se s nízkou motivací třeba pěstouna, že jsme si stanovili nějaký úkol a prostě se mu to nechtělo dělat, nechtělo plnit...“ (B41) Podobně se vyjadřuje i Monika: „Někteří jsou prostě konzervativní a už nechtějí na té své výchově a na těch svých jako výchovných postupech nic měnit...“ (Mo34)*

Blanka také dodává, že sama v některých oblastech ještě potřebuje nabyt větší jistotu: „...zjišťuji, že potřebuji více odborně, více návodů a náhledu, například v terapeutickém rodičovství, které v rámci organizace máme. Zním některé prvky vlastně od kolegyň, ale ještě si nejsem v tom úplně jistá. Abych vlastně tady tu techniku nebo ten přestup intenzivně aplikovala v těch rodinách a intenzivně předávala. Byla bych si jistější jo, kdybych třeba měla za sebou nějaký tematický kurz...“ V některých technikách to vnímá jako Blanka podobně i Monika: „...je tam spousta technik, jak napomoci těm rodinám, některé z tohoto jako nevyužívám...necítím se v tom dostatečně edukována a potřebovala bych v tom asi víc školení a víc zkoušení. No a co se třeba mediací týče, tak tam bych asi taky potřebovala víc trénovat.“ (Mo16)

Zdenka přináší jiný pohled, úskalí vnímá i ve schopnostech pracovníka: „Myslím si, že to není o nějaké odbornosti, ale je to o nějakým i nastavení citu. Jsou třeba i kolegové, kteří to prostě dělat nemůžou. Jsou kolegové, kteří jako intuitivně něco použijí a funguje to. Je to i hodně o nás jako takových. (Z15) ...je potřeba trošku vystoupit ze svého stínu. Pokud mám mít maňaska, musím být schopná fungovat jako maňásek, ne každé je schopné se jakoby odepnout od svojí role. Může to být o tom, že já tady jsem teďka v nějaké vážnosti, důstojnosti a takhle potřebuju být. Já nemám problém prostě s těma děckama fakt jako blbnout...někdo si potřebuje zachovat takový nějaký status a tohle prostě dělat nejde. Nejde mu to, nemůže, a není to taky špatně, ale ne na všechny to bude fungovat... Někdy se to dá naučit, někdy to prostě nejde ani naučit.“ (Z16) Zdenka také dodává: „...současně ne všechno nám sedne, můžeme jít na školení s tím, že to je fajn, ale pak nám to prostě nejde přes pusku, tak než to dělat na sílu, to to radši nedělat vůbec.“ (Z23) Zdenka také zmiňuje vlastní pochybnosti: „...když tam cítím pochybnost, tak prostě čekám ještě a nejdeme jako hloubš do něčeho...asi potřebuju mít vždycky i já pevnou půdu pod nohama, abych udělala ten krok do toho neznáma a radši ho teda neudělám, než aby to byl tápanec vedle.“ (Z26) a vlastní limity: „Limity jsou myslím si, že hodně v nás, když prostě se na to necítím, nejsme v tom dobře nastaveni... ještě takový ten limit, když se dostávám na hranu oznamovací povinnosti, jo, tak bychom to měli zavčas jako utnout a zavčas i říct tomu dítěti, když budeme v tomhle tom pokračovat nevím, jestli to bude nebo nebude, můžeme se dostat na oznamovací povinnost, kterou prostě máme. Tam může být ten limit, že se nám to dítě třeba hodně otevře. Další limit může být najednou, že si s náma chce víc povídat než s tím pečovatelem, což ne vždycky je dobře úplně, že bychom měli být spíše tím prostředníkem. Limit může být ten...že

jako mají k nám třeba takový důvěrnější vztah než k těm pečovatelům, což nemusí být úplně na škodu, pokud to nejde jinak, aspoň někoho v tom životě mají no.“ (Z40)

Monika také hovoří o profesně kompetenční bariéře a nutnosti spolupráce s dalšími odborníky: „...*Některé situace můžou být tak zásadně třeba traumatizující, že už je dobré, aby do toho ten sociální pracovník jako nevstupoval a přenechal to přímo tomu psychologovi anebo minimálně vlastně to jako by s psychologem zkonzultoval a třeba rodina využije pár jakoby setkání s psychologem a následně už třeba psycholog vyhodnotí, že teď už je dobré teda teď už je možné, aby se to prostě takhle otevíralo. Takže i takové ty knihy života a tyhle věci, které se teoreticky taky dají využívat jako nějaké techniky. Tak to taky ne vždycky prostě musí být úplně. Nemusí to vždycky sednout na tu konkrétní rodinu a vlastně naplnit to ten potřebný účel, aby to zas nebylo dělané jenom proto, že se to dělá, něco pro něco.*“ (Mo37)

Podobnou zkušenost má i Eva: „*A já tím, že nemám psychologické vzdělání jsem pocítila, že tam už končí nějaká moje hranice té práce s tou dívkou a doporučila jsem jí k tomu panu psychologovi.*“ (E37)

Kategorie úskalí práce se v některých oblastech prolíná s dalšími kategoriemi, úskalím mohou být v některých oblastech nedostatečné kompetence pracovníka či nízká motivace pěstouna.

5.3 Kompetence pracovníků

Kategorie kompetence pracovníků se zaměřuje na základní výbavu pracovníků, kterou při práci s rodinou disponují. Kategorie zahrnuje tyto kódy: přirozenost, autenticita, každodenní techniky, základy komunikace, příprava, zpětné vyhodnocení, orientace, odvaha, vzájemné sdílení s pracovníky, vzdělávání, navyšování kompetencí, umět si držet odstup a další.

Dotazovaných jsme se ptali na to, jak často techniky začleňují do své práce, Marie sdělila: “*když mluvíme o tom rozhovoru, poradenství, naslouchání, tak to je takovej ten základ vlastně při té komunikaci...*“ (Ma37) „...*musíme vždycky tam začlenit nějakou tu podpůrnou techniku, tak abysme vůbec s tou rodinou mohli pracovat, komunikovat, když teda mluvíme o podpůrných technikách, jakože rozhovor, naslouchání a poradenství, tak to si myslím, že to tam užíváme pokaždé. A pak ty speciální, že jo, to už jakože zas v rámci nějaké časové náročnosti, že musíme zvážit, kdy třeba tam vneseme ještě třeba něco navíc, jako nějakou speciální techniku, která je třeba i dlouhodobějšího charakteru...*“ (Ma40)

Stejně tak Eva vidí jako základní kompetenci vedení rozhovoru: „*Tak zcela běžně používám*

komunikační techniky, pod kterými se schovává spousta jako takových drobných kroků nebo těch technik...“ (E17) „...to vlastně myslím, že je běžná součást mé komunikace jak s dětma, tak s klientama, ale konkrétní techniky to záleží na tom, kam ten den, když jdu do rodiny, chci tu práci směřovat.“ (E29) Podobně Monika sděluje: „Ty techniky komunikační používám při každé komunikaci... ty už člověk dělá do jisté míry hodně automaticky protože s nimi pracuje dnes a denně.“ (Mo29) Marie také sděluje jako důležitou kompetenci pracovníka vedení rozhovoru: „...třeba umění vedení dobrého rozhovoru si myslím, že je důležité, aby to fakt nepůsobilo jako výsledek.“ (Ma33)

Marie také zvažuje vhodnost techniky: „...nejdřív si samozřejmě musím promyslet, že jo, kde jaká technika lze zařadit, jestli je vhodná pro tu konkrétní rodinu...“ (Ma41) a hovoří o benefitech předávání si zkušeností mezi pracovníky navzájem: „V rámci nějakých našich společných intervizí, supervizí, taky si myslím, že i to vzájemné sdílení na pracovišti, že to je taky jakože důležitý abysme si i vzájemně s kolegy v rámci pracoviště dokázali tady o těch metodách anebo o té práci sdílet a jaké to právě mělo přínosy nebo abyse třeba i ostatní buď inspirovali nebo naopak, zas si řekli, tak tady asi cesta nevede...“ (Ma62) Eva také vyjádřila vděk za to, že organizace podporuje navyšování pracovních kompetencí, a stejně jako Marie předávání vzájemných zkušeností: „I co se týká zkušeností, setkáváme se v rámci organizace jednou za čas jako všichni pracovníci doprovázení, kde si sdílíme naše zkušenosti, nějaké novinky, poznatky. Musím říct, že opravdu dětské vesničky velmi dbají o vzdělávání a o kvalitu toho vzdělávání našeho. Za to jsem jako moc ráda.“ (E47) Eva také zmiňuje, jak pozná, které kompetence potřebuje v rámci technik doplnit: „...třeba narazím prostě na nějaký problém v rodině nebo na nějakou situaci a zjistím například, že mi chybí vlastně nástroje, jak tu konkrétní situaci zpracovat, takže pak podle toho si vybíráme svoje další profesní vzdělávání, abych dokázala tu konkrétní situaci v rodině co nejlépe zpracovat.“ (E50) Blanka o navyšování svých kompetencí sdělila: „...snažím se v rámci organizace účastnit vzdělávacích kurzů a vzdělávání celkově a posouvat svoje odborné znalosti výš.“ (B37)

Blanka také sděluje svoji roli při práci s rodinou: „...já tam vstupuju jako neutrální člověk, že nehodnotím, nekritizuji, nedávám jim žádné striktní způsoby jako řešení, a že si tak nějak celkově nad věcí, jako společně pobavíme.“ (B40) Zdenka jako kompetenci vyzdvihuje odvalu, také ale dodává, že někdy stačí málo: „Těch technik je spousta, spíše je to o tom, na co si ten člověk jako troufne v tu danou chvíli. Na co to dítě bude reagovat a někdy prostě jenom stačí, když si společně sedneme na zem, opřeme se o postel a teď si

prostě jenom povídáme.“ (Z20) Zdenka také sděluje: „Je to takový i rámeček trošku jakoby poodstoupit vždycky z té situace, nenechat se úplně vtáhnout do konfliktu, nenechat se stáhnout do těch silných emocí.“ (Z21) Zdenka také hovořila o schopnosti využít to, co zná a umí: „Většinou není potřeba hledat moc nových věcí, ale když se mi to osvědčuje, když se v tom cítím dobře, tak jsem schopná to dobře interpretovat a využít. Takže asi není cílem mít jakoby obrovskou škálu, ale mít škálu, která mi vyhovuje, a v které se cítím dobře.“ (Z27) Zdenka také hovoří o používání některých technik jako o běžné kompetenci pracovníka: „já si myslím, že při každém kontaktu s těma lidma, když jdeme jakoby do rodin, že využíváme cokoli...práce s tichem, aktivní naslouchání, zrcadlení. Jenom samotnej respekt k tomu dítěti, že projevíme, což si myslím, že je strašně moc, že po dlouhé době někdo uzná jejich potřeby, že uzná to, že ten člověk nějak se vůči nim zachoval špatně. To že to zparafrázujeme, že se to snažíme tomu druhému předat. Ono to potom jako často je součástí úplně už toho běžného, že člověk si tak jako zafixuje, že to nedělá, jakože a teď bych měla zrcadlit, teďka budu parafrázovat, ale až to tak nějak jako samo vyplyne... myslím si, že největší podpůrnou technikou je jako naladit se na toho člověka a prostě jet na té jeho vlně. Ale současně jakoby ukotvovat i sám sebe, abychom se nenechali úplně strhnout někam, kam nemáme.“ (Z28) „Já si myslím, že ty techniky jsou něco, co si musíme jakoby my nějak jako dostat pod kůži a pak to prostě jakoby aplikují, ale nepřemýšlím nad tím, že teď musím dělat tohleto a teď jsem vlastně ještě zapoměla na tohleto, takže ještě znovu zpátky“ (Z29)

Monika hovoří o tom, že si myslí, že by pracovníci mohli mít i rozšířené kompetence v rámci práce s traumatem: *„Nejlépe by bylo, kdyby byly multidisciplinární týmy s tím, že jeden by to měl teda na starosti a ten by to nějakým způsobem rozděloval. Já věřím tomu, že i sociální pracovník by to zvládl, akorát by musel mít jistou oblast jakoby vzdělání i v té oblasti jako psychoterapie částečně jo, ale věřím, že nějaké základní techniky, když si sociální pracovník třeba projde kurzem prostě na léčení traumat, ...tak věřím, že tohle sociální pracovník bez problémů zvládne. Jediné, co by tam možná potřeboval, je ten tým, že by jako vytvořil tým společně s tím psychoterapeutem nebo psychologem...“ (Mo12)* Blanka o technikách hovoří, jako o základní výbavě pracovníka: *„Myslím si, že by to měla být jakoby, základní výbavou toho pracovníka, že by měl být orientovaný v tom, co v dané rodině je potřeba a jakou techniku, jakou metodu by se mělo tady jako zvolit.“ (B11)*

I tato kategorie se úzce prolíná s jinými. Kompetence můžeme vnímat jako schopnosti pracovníka předávat zkušenosti pěstounům, navyšování kompetencí samotného

doprovázejícího pracovníka, a tedy další vzdělávání, systematickosti ale i vystoupení z role sociálního pracovníka a další.

5.4 Přístup pracovníků k podpůrným technikám

Kategorie přístup pracovníků k podpůrným technikám se zaměřuje na jejich smýšlení o podpůrných technikách obecně. Kategorie obsahuje tyto kódy: niterná blízkost, osvojování, pozitivní vztah, opakovanost, blízký vztah, přirozenost, zdrženlivost, otevřenost.

Pracovníků jsme se doptávali na vztah k technikám a názor na techniky, Marie sdělila: *„Vztah mám asi kladný nebo pozitivní, s tím, že si myslím, že ty techniky různé jsou velkým pomocníkem v naší práci“ (Ma12)* „...i vlastně ty metody si tak nějak osvojuji.“ (Ma13) Eva zmiňuje, že techniky má ráda: *„Ty techniky mám ráda, ráda je používám, a když tak o tom přemýšlím, tak je používám celkem často jak u dětí, tak u pěstounů.“ (E10)* Dále také hovoří o niterné blízkosti: *„...jsem si je už určitým způsobem osvojila, nějakým způsobem zvnitřnila. Jsou mi už niterně blízké, řekla bych, že mi jakoby na mysl přijdou tak nějak přirozeně, takže nemusím vyloženě přemýšlet těžkopádně v té rodině, co bych teď použila, jakým směrem bych to teď posouvala? Ale že to tak nějak přijde opravdu přirozeně a že v tu danou chvíli, kdy se tam objeví třeba nějaká překážka v komunikaci nebo nějaký problém, nebo tam cítím, že tam je potřeba jít do větší hloubky, tak mě třeba automaticky naskočí nějaká technika, kterou už mám osvojenou dobře a můžu ji použít v tu chvíli.“ (E11)* Eva také sděluje: *„...mě osobně sedí nebo jak to mám říct? Prostě vyhovujou mi, ráda s nimi pracuju a vidím tu efektivitu té práce těch použitých metod nebo technik.“ (E25)* Zdenka pospala svůj vztah k technikám jako kladný: *„Velmi kladný.“ (Z10)* *„Líbí se mi, že je to potom takový kreativní, že to není jenom strohý rozhovor, což je taky jedna z technik, úplně taková základní. Líbí se mi, že pomocí těch technik ta práce může být různá. I často ti pěstouni, za kterými přicházíme moc třeba ještě neví, co od nás ještě můžou očekávat s čím přijdeme a často vnímají pozitivně, že zase se to posune někam jinam, uvidí něco jiného a zjistí, že jde dělat, ty věci různým způsobem.“*

Naopak Monika popisuje jistou zdrženlivost ve svém přístupu k technikám: *„Myslím, že je zdrženlivý, a spíš jako testování, jestli to funguje nebo ne. A spíš je to v takové té formě, že to té rodině jako nabídku, představím, ale nechávám na jejich zvážení, jestli se jim zdá, že to bude jako aplikovatelné pro ně v praxi. Protože ne vždycky, jako pracovník může vyhodnotit, jestli je to pro tu rodinu stoprocentně vhodné, protože my tam s nimi nejsme*

dvacetčtyři sedm a neznáme ty děti úplně takhle, nebo ty jejich rodinné konstelace a někdy to nemusí nasednout na to, co potřebují. Člověk kolikrát sám vyzkouší prostě sedm věcí a teprve osmá mu vyjde.“ (Mo10) Blaka také sděluje že jí baví se v technikách vzdělávat: “Můj vztah k technikám, je otevřený, ráda se se dozvídám o nových technikách, které bych si mohla osvojit v rámci vzdělávání.“ (B10) Určitě bych se chtěla posouvat a vzdělávat, jelikož mě vzdělávací kurzy baví, taky bych chtěla si být pak více jistá, než ty techniky začnu aplikovat v praxi.“ (B54)

Kategorie přístup pracovníků k podpůrným technikám se silně prolíná s kategorií motivací pracovníků podpůrné techniky používat. Pro to, aby se informace nedvojili, jsme do této kategorie zařadili pouze kódy, které se týkají osobního smýšlení o podpůrných technikách obecně.

5.5 Odezvy od klientů

Kategorie odezvy od klientů se zaměřuje na zpětné vazby od pěstounů a dětí při začleňování podpůrných technik do práce s rodinou. Kategorie obsahuje tyto kódy: odvaha, bezprostřednost, hravost dětí, opatrnost a obavy pěstounů, bystrost a sebekontrola starších dětí, opadnutí studu, respekt k dospívající, partnerská komunikace, pozitivní zpětná vazba, důvěra.

Dotazovaných jsme se doptávali na reakce pěstounů a dětí na začleňování podpůrných technik do spolupráce. Monika odpověděla: „*Děti většinou, jakože jsou bezprostřední a musím říct, že i odvážné, jakože se do toho třeba pouští, že nesmlouvají tohle nebudeme dělat nebo tak, že horší je to třeba s pěstouny, kde už potřebují vědět ty důvody, proč se do toho pouštíme, co to přinese a už je tam jakože taková ta obava, co zas oni budou muset řešit, co se třeba může různou technikou otevřít a podobně, takže u dětí spíš fakt ta bezprostřednost, že jo jako i hravost pro ně vlastně.“ (Ma45) „No u starších dětí, tam si myslím, že už je ta kontrola větší, jako co mě čeká, co mi to přinese, že už nad tím tak víc přemýšlí, že tam už i od nás to vyžaduje mít to víc jakože promyšlené a vysvětlovat to i těm starším dětem, jako jaké jsou očekávání od toho nebo co by to mělo přinést ta daná metoda.“ (Ma46) Zde se nám opět prolíná kategorie odezvy od klientů s kategorií hranice práce, jelikož obavy pěstounů můžeme vnímat jako nějakou hranici.*

Eva má také pozitivní zkušenost s reakcí od dětí: „*Z mé zkušenosti děti na podpůrné techniky reagují velmi dobře, jsou ochotnější se mnou komunikovat, rychleji opadne jejich*

stud. Rychleji se otevřou a berou to jako součást jakési hry tím, že si rádi hrajou, tak ty podpůrné techniky berou jako vlastně hru, kde se můžeme u toho zasmát, můžeme se uvolnit.“ (E30) „Ty menší děti samozřejmě baví víc takové ty hravější podpůrné techniky. U těch dětí pubertálních nebo už těch starších tam víceméně využívám ty komunikační techniky. Děti jsou rády, ty starší, tedy, když s něma už hovořím jako s partnery, jako že jsme si na stejné úrovni, velmi ty děti ocení respekt, úctu z mé strany, naslouchání, že jsem tady, slyším tě, řekni mi, co tě trápí, řekni mi, jak se teď kon cítíš? Řekni mi, co plánuješ. A tak dál, takže určitě bych nepoužila techniky určené pro mladší věkovou skupinu na starší věkovou skupinu.“ (E31) Stejně tak Zdenka popisuje, že děti reagují: „Dobře, je to něco jinýho. Myslím si, že dobře, že často si třeba nevšimnou, že děláme něco jinak, ale většinou je to o tom, že najednou se na ně někdo naladí a poslouchá je. A s tím se moc často jako neseťkávají, takže na to reagují velmi dobře no.“ (Z35) Eva se k reakci pěstounů vyjadřuje: „Zatím mám zkušenost, že reagují celkem dobře. Mám pocit, že když se jim to pořádně vysvětlí, když ví, o čem to je, jak to bude probíhat, jaká je jejich role, jaká je moje role, jak to dítě může reagovat, co se tam bude zpracovávat, tak myslím si, že velmi pozitivně to berou, protože oni ti pěstouni často si sami neví rady, co s těma dětma. Ty děti mají všelijaké problémy, tak jsou rádi za to, že přijde někdo, kdo ví, co dělá, kdo tuší, že by to mohlo nějak pomoci tomu děťátku. Takže z mé zkušeností pěstouni jsou za to rádi a rádi spolupracují.“ (E38) Blanka reakci dětí popisuje: „Jo většinou, většinou spolupracují, jsou rádi, že vlastně se o ně někdo zajímá, že nějak to spolu rozebíráme to téma, nebo je to pro ně příjemný v tom, že já tam vstupuju jako neutrální člověk, že nehodnotím, nekritizuju, nedávám jim žádné striktní způsoby jako řešení, a že se tak nějak celkově nad věcí, jako společně pobavíme.“ (B40)

Monika odpověděla na otázku, jak reagují děti: Řekla bych, že velmi dobře, kolikrát i lépe jak dospělý, protože oni nad tím prostě nepřemýšlí.“ (Mo31) „Mladší děti jsou v tomhle víc autentické než starší děti. Starší děti už do toho víc zapojují hlavu a přemýšlí nad tím, jak u toho budu vypadat. A ježiš, to je zas nějaká blbost, tohle já dělat nechci, a mě se to líbí tak jak to je teď, já vlastně nemám s ničím problém.“ (Mo32) K reakcím pěstounů Blana dodává: „...já mám zatím zpětnou vazbu pozitivní, vyloženě, že by mě tam někdo do toho vstupoval a nějak mě limitoval, že jako ne, tak s tím jsem se neseťkala...“ (B41) Zdenka odpověděla na to jaké jsou reakce pěstounů: „Jak kdy, někdy se tak jako dívají, jo to je hra, to je dobrý, někdy jsou opatrní no, když se člověk zeptá nějak jinak, na něco jiného. Já si myslím, že je potřeba to trošku zaobalit i pro ně, když mají fakt pocit, že si hrajeme, že si

povídáme, někdy je potřeba to trošku usměrňovat, aby si nemysleli, že to vědí všechno nejlíp...“ (Z39) Monika sdělila: „Jak kteří...Někteří jsou ještě na začátku cesty a jsou plní nadšení v rámci vlastních školení a zjišťování jako nových informací. A jdou do toho po hlavě a chtějí všechno tohle slyšet a pak si taky moc vybírat, a když si nebudou jistí, jak to použít, tak se třeba zeptat, protože budu vědět, že ten sociální pracovník to ví.“ (Mo34)

Kategorie odezvy od klientů navazuje na kategorii zkušeností pracovníků s podpůrnými technikami. Také se nám v některých bodech prolíná s hranicemi práce např. v poslední ukázce od Moniky, je předchozí část odpovědi zařazena do kategorie hranice práce, jelikož u některých pěstounů vnímá konzervativnost a neochotu nic měnit, proto již nebyla zahrnuta a opakována tady i když sem také jistě patří.

5.6 Osobní zkušenosti pracovníků s podpůrnými technikami

Poslední kategorie, se zaměřuje na zkušenosti pracovníků s podpůrnými technikami, tuto kategorii jsme ještě rozdělili na dvě části, část pouze osobních zkušeností, kdy měli možnost si pracovníci techniku vyzkoušet sami na sobě a druhou částí jsou jejich pracovní zkušenosti s rodinami. Kategorie obsahuje tyto kódy: reakce na maňáska, konkrétní příklad, osobní zkušenost, obezřetnost, použití techniky, popis průběhu techniky, pochopení druhého, práce s dechem, práce s tichem.

Dotazovaných jsme se doptávali na pozitivní zkušenost s technikou, Marie popisuje svoji zkušenost: *„Jo, třeba konkrétně teď u jedné holčičky, jako navázání kontaktu prostřednictvím maňáska, kde nejdřív byla taková, jakože odtazítá, ale prostřednictvím toho maňáska vlastně jsem si ji, jak když takhle získala a už vlastně je to lepší, že nemá ze mě strach a už tam máme nějak nastavenou tu komunikaci...“ (Ma16)* Jedna z mnoha zkušeností Evy: *„Určitě mám několik zkušeností, kdy nastal kontakt biologického rodiče s dítětem s tím, že biologický rodič a pěstoun mezi sebou určitým způsobem byli v konfliktu a nedokázali se dohodnout téměř na ničem. Takže jsem si je zavolala na schůzku, to znamená biologického rodiče a pěstouna a snažili jsme se domluvit kontakt toho biologického rodiče s dítětem tak, aby to bylo co nejlepší pro to dítě, ale i vlastně pro pěstouna a pro biologického rodiče. A já jsem v tu chvíli opravdu využívala prvky mediace. Který jsem vlastně taky podstoupila ten kurz, nebo to vzdělávání, ten výcvik, nevím, jak to teď přesně nazvat a opravdu se nám kolikrát povedlo hezky nastavit ty podmínky toho kontaktu. Situace se celkově zklidnila. Pěstoun i rodič byli schopni spolu v tu chvíli komunikovat, dohodnout se a vše to nakonec vyústilo v celkem funkční ty kontakty dítěte a toho rodiče.“ (E34)* Blanka popisuje zkušenost:

„...to jsem zkoušela u jednoho chlapečka. Stop technika. Kdy měl nutkání k tomu, se třeba škrábat, jo že se prostě škrábal anebo v noci chodil a přejídal se. Takže tam jsem mu zkoušela jako poradit...“ (B24) „...vysvětlila jsem vlastně tomu dítěti, že určité chování, které třeba má, nebo které ho nutí něco dělat, není úplně třeba vhodné a bylo by fajn, kdyby rozpoznal, že ho to nutí jakoby a provokuje to třeba začít dělat. A právě existuje, že si buď to sám vyhodnotí a řekne nahlas STOP a přejde k nějaké následující činnosti, která ho odvede od tady té, když bych to nazvala, negativní činnosti. Jo, nebo lze napsat papírek, na který taky napíše STOP, ten si třeba nosí u sebe a z druhé strany má napsaný, co mu pomůže v tom, odvrátit se od tady té činnosti. Má tam třeba negativní smajlík STOP a z druhé strany pozitivní smajlík a nějaký jako způsob řešení.“ Blanka má také pozitivní zkušenost: „Jo teďka v poslední době jsem vlastně využila techniku toho plánování úkolů a plánování času, kdy jsme měli omezený čas na to, abychom vyřešili... můžu to pojmenovat i krizovou docela situaci, kdy chlapeček byl ze školy skoro vyloučen, dostal šanci, aby se přihlásil na novou školu, a my jsme vlastně intenzivně s pěstounkou i s dítětem pracovali na tom, jaké kroky je potřeba nyní udělat, v jakém časovém horizontu a kam bychom se měli dostat do určitého data. Tohle teďka třeba mám čerstvě a osvědčilo se mi to docela dobře. Byl tam jednoznačný rámeček, jak toho, co se má udělat, tak do kdy se to má udělat. Výsledek byl velice pozitivní, všechno se zvládlo. Chlapeček je na nové škole, zvládl rozdílové zkoušky, takže dobrý.“ (B29)

Zdenka se podělila se zkušeností předávání kompetencí pěstounům v rámci použití terapeutického rodičovství: „Teď jsme třeba měli situaci, kdy dítě, právě s tím sníženým intelektem, vyrvalo kabel od internetu ze zdi, ale to v době, kdy oni rekonstruuji dům, a pak jsme to zpětně dávali dohromady, že klučina to prostě jako nevyhodnotil dobře. Vyhodnotil to tak, že prostě opravují. Nemůže to tady bejt, bude se malovat, bude se bourat. Tohle byl jeho úmysl, ten úmysl nebyl to, že teďka chce vyhodit internet, kterej potřebují všichni, aby fungovali. Pěstounka bohužel jako zareagovala, tak jak logicky asi, se stane prostě, že na něj začali křičet. Myslím si, že ho i uhodili, co to udělal, co se stalo? Klučina v té chvíli jako by zamrzl, nebyl schopnej reagovat, odpovědět, pak se začal bouchat do hlavičky, protože ta hlavička si to nedokázala v tu chvíli vzpomenout, prostě se regulérně odpojil, v té situaci, kdy na něj všichni křičeli. A pak, třeba jsme to s pěstounkou probírali. Jak vlastně příště na to reagovat, že v rámci toho terapeutického rodičovství tam je nějaký přístup PACE a jak nahlížet jakoby, jak s klidem přijmout to, co se stalo. Rozebrat to s tím dítětem a s nějakou i zvědavostí, co se stalo, co ho k tomu vedlo a tím jakoby zvolit vhodnější interpretace,

protože když se nám pomocí těch technik nebo čehokoliv podaří zjistit ten důvod, to, co bylo na začátku, tak líp pochopíme to chování toho druhého a jsme schopni ho víc přijmout, než když vidíme jenom to chování. To je i takovej ten model ledovce, kterej jim hodně jako předáváme, aby nešli potom chování primárně, ale šli dolů, co vedlo k tomu chování. Takže tak třeba z toho terapeutickýho rodičovství. A vždycky hlavně potřebuji jako, aby ti pěstouni se jako šli rozdejchat a pak až to řešili, tak si myslím, že je velmi podpůrná technika, to rozdýchání se.“ (Z21) Zdenka také popisuje techniku práce s tichem: „Taky jsme se s klučinou zase o něčem bavili a bavili jsme se právě o tom, proč je v náhradce, proč není u mámy a pěstounka hned do toho vpadla, že on to přece ví, o tom se baví, a pak jsme ji trošku ukočírovala, že ať je chvíličku potichu a dávaly jsme tomu klučínovi čas, mlčely jsme, případně jsem parafrázovala jenom něco, co řekl. A najednou z něho padaly věty, který pěstounka do té doby neslyšela, protože prostě nedala mu ten prostor, nedala mu ten čas a on najednou povídal a povídal.“ (Z25) Monika popisuje: „Terapeutické rodičovství využívám a relaxační techniky taky už jsem jako vnášela do tý práce s klienty přímo, akorát spíš na té bázi, že jim to představuji a spíš spolu třeba jako uděláme nějakou relaxaci dechovou a ukážu jim nějaké techniky, třeba na odbourávání těch nebo na práci s nějakějma emocema, vztek, zloba a tak.“ (Mo15)

Dotazovaných jsme se doptávaly na osobní zkušenosti s podpůrnými technikami, Eva popisuje osobní zkušenost: „Já kolikrát si třeba ty techniky zkouším i na sobě. Jakým způsobem tu techniku konkrétní uchopit? Co třeba ve mně vyvolává ta technika, jaký pocit, na co si dát pozor, ohledně toho děťátka.“ (E22) „...potřebuju si zřejmě zažít tu emoci nejdřív sama, a pak mám pocit, že víc můžu rozumět tomu dítěti...“ (E23) Blanka hovoří o osobní zkušenosti s emočními kartami: „...vyzkoušela jsem si sama na sobě práci s emočními kartami, které bych velice ráda i v budoucnu taky využila v rodinách, jelikož si myslím, že některé děti nejsou zvyklé, úplně ty své emoce slovně třeba pojmenovat a bavit se o nich. Což si myslím, že ty emoční karty dokážou hezky povzbudit a navést klienta k tomu, aby se mohl více rozpovídat. Jo, tu aktivitu mám vyzkoušenou v rámci supervize. A myslím si, že je to fajn ta technika.“ (B27) Monika popisuje osobní zkušenost: „Jo byla jsem na tom školení, jestli se to dá nazvat školení, práce s traumatem, a tam jsem si vlastně veškerý ty techniky vyzkoušela na vlastní osobě. A mimo to člověk mohl sledovat, jak na to třeba reagují druzí lidé. I se pracovalo ve skupině, takže todle. Pak jsme byli na kurzu minulý rok těch relaxačních technik a tam jsme si některé taky zkoušely jako sami na sobě. Některé ne, všechny ne jakoby z toho budžetu těch informací, které jsme dostali, ale některé jsme si taky

testovali. Takže to je rozhodně fajn si to vyzkoušet sám na sobě. A třeba i emoční karty pak používáme i v souvislosti supervizí našich, takže tam je taky hezky vidět, jak se s tím dá pracovat. A to v rodinách taky aktivně používám.“ (Mo18)

Jelikož lze pozorovat silnou provázanost mezi jednotlivými kategoriemi v následující kapitole je pomocí axiálního kódování navrhnout paradigmatický model, jež se zaměřuje na soubor vztahů mezi příčinnými podmínkami, jevem, kontextem, intervenujícími podmínkami, interakcemi a následky. (Gulová, Šíp, 2013, s. 57-58).

5.7 NÁVRH PARADIGMATICKÉHO MODELU

Při tvoření kategorií a jejich propracování jsme zaznamenávali častou vzájemnou provázanost mezi tématy, tato témata se často ve spoustě bodů spojovala či na sebe přímo navazovala, někdy bylo těžké mezi kategoriemi najít pevnou hranici.

Centrálním jevem jsme zvolili kategorii **motivace pracovníků** k použití podpůrných technik.

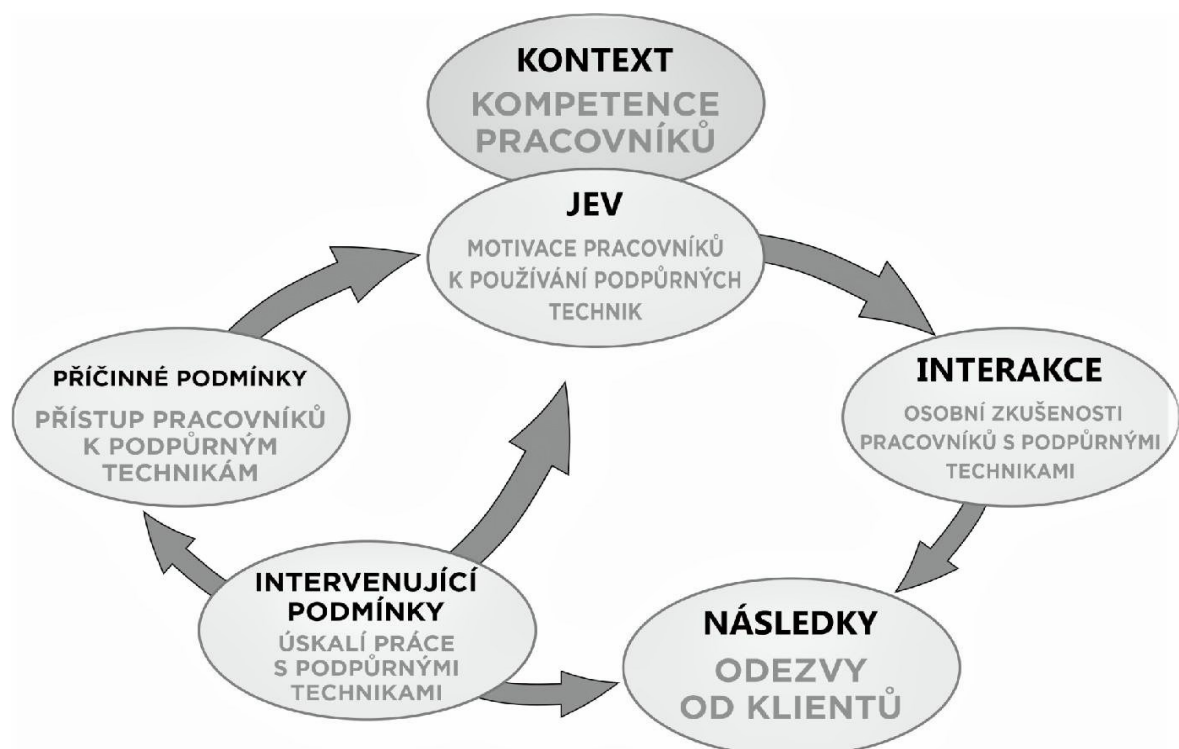
Jako **příčinou podmínku** sledujeme kategorii **přístup pracovníků** k podpůrným technikám, jelikož tento přístup ovlivňuje, zda a jakou techniku se pracovník v rodině rozhodne použít.

Jako **kontext** vnímáme kategorii **kompetence pracovníků**, tedy soubor vlastností pracovníka, které ovlivňují centrální jev, tedy jeho motivaci.

Jako **intervenující podmínky** vnímáme kategorii **úskalí práce** s podpůrnými technikami.

Jako **interakce** jsme zvolili kategorii **osobní zkušenosti pracovníků** s podpůrnými technikami, ty totiž mají vliv na další motivaci pracovníka, tedy centrální jev.

Následkům byla přidělaná kategorie **odezvy od klientů**, jelikož se zabývá následnými reakcemi. Obrázek 1 Návrh paradigmatického modelu

5.8 SHRNU TÍ VÝZKUMU

Cílem podkapitoly shrnutí výzkumu je zodpovědět hlavní a dílčí výzkumné otázky. Hlavní výzkumná otázka zněla: **Jaké mechanismy hrají roli při používání podpůrných technik sociálními pracovníky v SOS dětských vesničkách?** Na tuto hlavní výzkumnou otázku přináší odpověď všechny kategorie. Každou z kategorií můžeme vnímat jako mechanismus, který ovlivňuje to, zda se doprovázející pracovník rozhodne danou techniku do spolupráce s rodinou zařadit nebo ne. Můžeme zde vidět, že velký vliv hraje to, jaký motiv pracovníka k zařazení techniky vede, také to, jak se v dané technice cítí dobře, jak je v ní edukován a jak je pro něj časově náročná. Záleží také na zpětné odezvě od pěstounů, jelikož je důležité, aby s použitím technik souhlasili, pokud se nejedná o běžné komunikační techniky, jež jsou zařazovány zcela automaticky.

První dílčí výzkumná otázka se zaměřovala na to, **jaký je vztah doprovázejících pracovníků k podpůrným technikám?** Na tuto otázku přináší odpověď právě kategorie přístup pracovníků k podpůrným technikám. Většina dotazovaných sdělila, že vnímá techniky pozitivně, kladně, rádi s nimi pracují a začleňují je do práce s rodinou, vnímají je jako pomocníka či berličku. Některé techniky, již mají velmi osvojené a zvnitřněné, u jiných hovoří o potřebě se v nich více dovzdělávat a edukovat. Jedna dotazovaná také uvedla, že její přístup k technikám je zdrženlivý a rozhodnutí nechává na rodině. Dotazované také popisují rozdíl mezi každodenními komunikačními technikami, jež jsme zařadili do kategorie kompetence pracovníka, jelikož tyto techniky vnímají pracovníci jako součást běžné praxe. U komplexnějších technik, jako je např. metoda My Backpack, jež je časově náročnější, dotazované hovoří o tom, že je možné si techniku upravit podle potřeby a toho, jak jim osobně sedí, proto třeba z této metody využívají pouze práci s maňáskem. Dotazované rády pracují s relaxačními technikami, dechovými technikami, emočními kartami, technikami plánování úkolů a času, již výše zmíněnou technikou s použitím maňáska, s prvky mediace či krizové intervence, pěstouny vedou k výchově s principy terapeutického rodičovství. Dotazované také uvedly fakt, že začleňování technik oživuje běžnou práci, návštěvy v rodinách jsou kreativnější a jak je, tak rodinu, to více baví. Dotazované zmiňovaly, že nechtějí působit jako paní z úřadu, vést rozhovor jak výslech a jít jen po tom, zda je či není uklizeno, jde jim o navázání stabilního vztahu s rodinou.

Druhá výzkumná otázka se zaměřovala na to, **jaké mají zkušenosti doprovázející pracovníci s podpůrnými technikami?** Na tuto otázku odpovídá kategorie osobní

zkušenosti pracovníků a reakce rodiny na podpůrné techniky. Doprovázející pracovníci mají vesměs zkušenosti pozitivní, povětšinou sdělují, že děti i pěstouni na techniky reagují dobře, vnímají ovšem jisté bariéry, jež byly zaznamenány v kategorii hranice práce. Tyto bariéry odůvodnili tím, že spolupracují povětšinou s příbuzenskými pěstouny, kde se setkávají například s nízkou motivací pěstouna, nebo s jejich nezpracovanými traumaty a vztahy v rodině či generačním rozdílem mezi pěstounem a dítětem, jelikož se děti často dostávají do příbuzenské pěstounské péče právě k prarodičům. U dětí pracovníci vesměs popisují pozitivní a kladné reakce, autentičnost a hravost dětí. U starších dětí ve věku adolescence vnímají potřebu zachovat jim respekt a uznat jejich pocity. Zde hraje významnou roli i kategorie kompetence pracovník, kdy dotazované sdělovaly, že jde často o jejich vhodné vyhodnocení, kterou techniku, kdy a s jakým dítětem zvolit.

Třetí výzkumná otázka se doptávala, **při jakých situacích doprovázející pracovníci podpůrné techniky používají?** Jako nejdůležitější kategorii zde shledáváme kategorii centrálního jevu, tedy motivaci pracovníků podpůrné techniky do práce s rodinou začleňovat. Z rozhovorů vyplývá, že tím motivem je určitá situace v rodině, potřeba navázání vztahu či pomoci rodině s překonáváním nějakých překážek, podpora rodiny, předávání kompetencí rodině, potřeba zorientování se v situaci rodiny, přínos techniky pro pracovníka a pro rodinu a oživení práce. Dotazované se shodly, že základními technikami jsou techniky komunikační, ty uplatňují při každé návštěvě s rodinou, pod tyto techniky začleňují aktivní naslouchání, parafrázování, zrcadlení, povzbuzování a další.

5.9 DISKUZE

V rámci výzkumného šetření jsme uskutečnily 5 polostrukturovaných rozhovorů s doprovázejícími pracovníci z organizace SOS dětské vesničky.

Z výpovědí dotazovaných a analýzy shromážděných dat usuzujeme, že prvky terapeutického rodičovství, jež předkládají doprovázející pracovníci pěstounům pro budování vztahu a důvěry s dítětem, používají stejně tak pracovníci pro vytváření důvěrného vztahu právě s pěstouny. Stejně tak, jako autor terapeutického rodičovství D. Hughes, si pracovníci uvědomují, že spolupráce s rodinou bez tohoto pilíře nebude fungovat. Z toho důvodu svoji práci zakládají na čtyřech základních kamenech, jež jsou shodné s přístupem PACE – komunikace založená na přijetí, hravosti, zvědavosti a empatii (Golding, Hughes, 2012). Tyto prvky doprovázející pracovníci předávají pěstounů v přístupu k dětem. Z rozhovorů však vyplývá, že stejně tak doprovázející pracovníci včleňují tyto prvky do spolupráce s rodinou. Formou podpůrných techniky a empatie tak rodinu přijímají, začleňují hravost do běžných návštěv a dovídají se důležité informace o rodině.

V teoretické části bylo zmíněno, že doprovázení je nepřesný pojem, jelikož se ze strany pracovníka nejedná pouze o činnost podpůrnou, ale částečně i o kontrolní. Doprovázením se prolínají tři oblasti: podpora, kontrola a vzdělávání. Z výzkumu však získáváme informace, že doprovázející pracovníci také přejímají model, kdy se primárně nesoustředí na kontrolní funkci, ale na vytvoření stabilní vazby mezi pracovníkem a rodinou, podobě jako D. Hughes (2007). Pracovníci tak usilují o navázání kvalitního respektujícího vztahu s rodinou, z něhož pramení vzájemná důvěra.

Podobných výsledů dosáhla i autorka bakalářské práce L. Rošťanská (2021) s tématem Práce s dětmi v náhradní rodinné péči z pohledu sociálních pracovníků. Ve výzkumu také došla k závěru důležitosti budování důvěrného vztahu, stejně tak popisuje časovou náročnost některých technik nebo vedení dobrého rozhovoru jako hlavní nástroj komunikace. O důležitosti vztahu mezi klientem a sociálním pracovníkem se zmiňuje také periodikum Sociální práce (vydání 2, 2011, s. 49), označuje jej jako klíčovým bodem a přisuzuje mu dvě funkce: vytvořený vztah umožňuje průběh podpůrného procesu a poskytuje relevantní informace.

Z výsledku práce jsme shledali, že všichni dotazovaní podpůrné techniky do práce začleňují, je možné, že na to má vliv velká podpora organizace pracovníky vzdělávat právě v podpůrných technikách, jak o tom hovořily některé z dotazovaných.

Výsledky naší práce mohlo ovlivnit, že jsme do terénu vstupovali v roli domorodce – zkoumali jsme skupinu, v níž jsme sami členem. Mezerou naší práce tedy může být fakt, že jsme od získaných dat a informací neměli dostatečný odstup. Též jsme si vědomi, že výzkum byl uskutečněn pouze se ženami, toto ovlivnil fakt, že v organizaci na této pozici je pouze jeden muž. Jsme si vědomi toho, že kdyby byl rozhovor učiněn i s ním, mohlo by to do výzkumu přinést nová zajímavá data.

Přínos práce shledáváme v nahlédnutí do fungování služby SOS Přístav, v důležitosti sdílení pracovních zkušeností mezi odborníky navzájem a možnou formou intervize. Tato práce přinesla porozumění tomu, jak podpůrné techniky a jejich začleňování do práce s rodinou vnímají dotazovaní. Dále tato vědecká práce přinesla informaci, že pracovníci spíše používají techniky snadné, nikoli náročné, z hlediska času a materiálního vybavení, jelikož je začleňují do práce s rodinou v reakci na určitou situaci.

Výzkum by se dále mohl věnovat dlouhodobějšímu pozorování spolupráce mezi pracovníkem a rodinou, zaměřit se na vývoj vztahů a vliv podpůrných technik na kvalitu života pěstounů a dětí.

ZÁVĚR

V této diplomové práci jsme se zaměřili na téma používání podpůrných technik sociálními pracovníky v SOS dětských vesničkách, konkrétně se jednalo o doprovázející pracovníky. V teoretické části jsme přiblížili vznik a vývoj dětských vesniček v zahraničí a v ČR. Podrobně jsme představili jednotlivé služby, které organizace aktuálně nabízí: SOS Kompas – sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, SOS Sluníčko – krizové centrum pro okamžitou pomoc dětem. SOS Kajuta – volnočasové centrum – nízkoprahové zařízení. SOS Kotva – dům na půli cesty. SOS Kormidlo – tréninkové bydlení pro ohrožené rodiny s dětmi a poslední služba SOS Přístav – doprovodná organizace pro pěstounské rodiny. V souvislosti s poslední službou SOS Přístav jsme se věnovali náhradní rodinné péči, konkrétně jsme přiblížili pěstounskou péči a poručenství s osobní péčí, na něž se vztahuje nutnost uzavření dohody o doprovázení, a tedy spolupráce s doprovázející organizací. Následně jsme popsali proces doprovázení pěstounských rodin. V poslední kapitole jsme se zaměřili na vybrané podpůrné techniky, jako terapeutické rodičovství, metodu My Backpack, emoční karty, strom s panáčky a dechová cvičení.

V praktické části diplomové práce jsme pomocí kvalitativního výzkumu, s použitím techniky hloubkových rozhovorů a designu zakotvené teorie hledali odpověď na otázku, jaké mechanismy hrají roli při používání podpůrných technik doprovázejícími pracovníky. Dílčí výzkumné otázky se zaměřovaly na vztah doprovázejících pracovníků k podpůrným technikám, na zkušenosti doprovázejících pracovníků s podpůrnými technikami a na situace, při kterých doprovázející pracovníci podpůrné techniky začleňují do práce s rodinou. Na základě výzkumu jsme zjistili několik mechanismů, které hrají důležitou roli při začleňování podpůrných technik doprovázejícími pracovníky do práce s rodinou. Jedná se o prvky, jež motivují pracovníka podpůrné techniky zařadit, jako je třeba potřeba navázání a budování vztahu, potřeba pomoci rodině v nastalé situaci, potřeba kreativity a oživení spolupráce. Dalším mechanismem jsou kompetence pracovníků, mezi něž patří aktivní začleňování komunikačních technik, správné vyhodnocování situace, zvažování, jakou techniku zařadit, kdy, pro jaké dítě a další. Osobní zkušenosti pracovníků a zpětné vazby od dětí a pěstounů mají také vliv na to, jaké techniky pracovníci začleňují do spolupráce. Hranice práce poukázaly na jisté bariéry, jako je nízká motivace pěstounů a vyrovnávání se s vlastním traumatem, mezigenerační rozdíl mezi dítětem a pěstounem, potřeba více se v některých technikách edukovat, či časová náročnost některých technik. Přístup pracovníků

k podpůrným technikám je spíše kladný, otevřený, někdy zdrženlivý, testovací, co by mohlo rodině pomoci.

V praktické části se nám podařilo najít odpovědi na stanovené výzkumné otázky. Předkládáme tak hlubší vhled do fungování služby SOS Přístav v SOS dětských vesničkách. Přiblížili jsme, jaké podpůrné techniky doprovázející pracovníci používají, co je motivuje k jejich používání a při jakých situacích, jaké bariéry se jim staví do cesty, jaký mají názor na podpůrné techniky obecně, jaké základní kompetence při práci s rodinou používají a jak na podpůrné techniky reagují děti a pěstouni.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura

1. BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. Sanace rodiny. Vydání třetí, aktualizované a doplněné. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1624-7.
2. BĚLÍK, Václav, Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ a Blahoslav KRAUS. Slovník sociální patologie. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0599-1.
3. Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018. ISBN 978-80-907053-2-6.
4. DOSTÁLOVÁ, Michaela, Sylvia JANČIOVÁ a Helena VLČKOVÁ. Ferda a jeho mouchy: emušáci. Praha: Scio, 2017. ISBN 978-80-7430-113-1.
5. GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1788-3.
6. GOLDING, Kim S. a Daniel A. HUGHES. Creating loving attachments: parenting with PACE to nurture confidence and security in the troubled child. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2012. ISBN 1849052271.
7. GOLDING, Kim S. Terapeutické rodičovství: metodika pro výuku skupin pěstounů a adoptivních rodičů. Přeložil Jana KOVAŘOVICOVÁ, přeložil Matouš KOVAŘOVIC, přeložil Petra PÁVKOVÁ. Praha: 65. pole, [2022]. ISBN 978-80-88268-60-4.
8. GROFOVÁ, Kateřina a Vojtěch ČERNÝ. Relaxační techniky pro tělo, dech a mysl: návrat k přirozenému uvolnění. Brno: Edika, 2015. ISBN 978-80-266-0835-6.
9. GULOVÁ, Lenka a Radim ŠÍP, ed. Výzkumné metody v pedagogické praxi. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4368-4.
10. HUGHES, Daniel A. Attachment-focused family therapy. New York: W.W. Norton, c2007. ISBN 0393705269.
11. HUGHES, Daniel A. Budování citového pouta: jak probouzet lásku v hluboce traumatizovaných dětech. Přeložil Eva LEE. V Praze: Institut fyziologické socializace, 2017. ISBN 978-80-270-2838-2.

12. JOCHMANNOVÁ, Leona. Trauma u dětí: kategorie, projevy a specifika odborné péče. Praha: Grada, 2021. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-2842-6.
13. JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině: základní projevy ADHD, zásady výchovného vedení, působení relaxačních technik, dospívání hyperaktivních dětí. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2697-7.
14. KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk, ed. Osvojení a pěstounská péče. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
15. MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
16. MATOUŠEK, Oldřich. Metody a řízení sociální práce. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.
17. MATOUŠEK, Oldřich, ed. Profesionální způsobilost a vzdělávání v sociální práci. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4904-7.
18. MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed. Psychologie pro učitelky mateřské školy. Třetí vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0977-5.
19. NAISH, Sarah. The A-Z of therapeutic parenting: strategies and solutions. London: Jessica Kingsley Publishing, 2018. ISBN 9781785923760.
20. OREL, Miroslav. Psychopatologie: nauka o nemocech duše. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5516-8.
21. POLÁKOVÁ, Michaela. SOS dětské vesničky: 50 let pomoci dětem. Praha: SOS dětské vesničky, [2019]. ISBN 978-80-905641-5-2.
22. POLÁKOVÁ, Petra. Jak rozvíjet pohyb, emoce a smysly: pozorné a spokojené dítě. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0760-5.
23. PUGNEROVÁ, Michaela a Jana KVINTOVÁ. Přehled poruch psychického vývoje. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5452-9.
24. ŘEZÁČ, Karel. Potencialita dětí v náhradní rodinné péči: ...od očekávání k autonomii. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2022. ISBN 978-80-261-1073-6.

25. SLÁDKOVÁ, Petra. Sociální a pracovní rehabilitace. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4986-3.
26. Sociální práce: Psycho-sociální souvislosti u znevýhodněných dětí. 11. Asociace vzdělavatelů v sociální práci (ASVSP), 2011. ISSN 1213-6204.
27. STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.
28. ŠTEFKOVÁ, Ivana a Martin DOLEJŠ. Resilience u adolescentů v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež [online]. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016 [cit. 2023-04-04]. ISBN 978-80-244-4903-6. Dostupné z: 105507/FF.16.24449036
29. ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, Markéta. Techniky osobnostního rozvoje a duševní hygieny učitele. Praha: Grada, 2018. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0470-3.
30. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
31. TRNKOVÁ, Lucie. Náhradní péče o dítě. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.
32. VILÉMOVÁ, Helena, Anna BALÁŠOVÁ a Helena JURÁSKOVÁ. Most do bezpečí, aneb, Pěstounská péče na přechodnou dobu zblízka. Kelč: Vlastovky, 2022. ISBN 978-80-11-01645-6.
33. VYKYPĚLOVÁ, Gabriela a Taťána ŠIMEČKOVÁ. My Backpack: průvodce metodou, český překlad. Triada. Brno, 2016.
34. WILLEY, Kira. Dýchej jako medvídek: 30 cvičení, které dětem pomohou cítit se uvolněně a soustředěně, nezávisle na místě nebo čase. Ilustroval Anni BETTS, přeložil Vendula DAVIDOVÁ. V Praze: Fragment, 2019. ISBN 978-80-253-4119-3.
35. WILSON, Pip. The big book of Blob Trees. Second edition. Ilustroval Ian LONG. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018. ISBN 978-0-8153-6204-3.

36. ZAKOUŘILOVÁ, Eva. Sociální terapie aneb Její teorie i speciální techniky, které pomáhají v sociální práci s rodinou. Praha: Institut pro místní správu, 2008. Skripta (Institut pro místní správu). ISBN 978-80-86976-14-3.

Internetové zdroje

1. Informační materiál – příspěvek při pěstounské péči, MPSV, 2021. [online] [cit. 2022-11-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/P%C5%99%C3%ADsp%C4%9Bvek+p%C5%99i+p%C4%9Bstounsk%C3%A9+p%C3%A9%C4%8Di+-informace.pdf/c906db25-7663-f09e-b753-65bd2ea7bd6e>
2. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online] [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>
3. SOS dětské vesničky [online] [cit. 2022-10-02]. Dostupné z: <https://www.sos-vesnicky.cz/>
4. ROŠŤANSKÁ, Lucie. Práce s dětmi v náhradní rodinné péči z pohledu sociálních pracovníků. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2021, 108 s. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/10563/46573>. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií, Ústav pedagogických věd. Vedoucí práce Šalenová, Eva.
5. SOS Dětské vesničky – výroční zpráva, Praha, 2021 [online] [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.sos-vesnicky.cz/app/uploads/2022/06/vyrocnizprava-sos-detske-vesnicky-2021-1.pdf>
6. ŠIMEČKOVÁ, Taťána, VYKYPĚLOVÁ, Gabriela: My Backpack – příběhy přemístění vyprávené dětmi. 2020, Copyright © 2022 SOFT Designed by SmartAddons.Com, [online] [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <http://soft-zs.cz/item/330-simeckova-tatana-vykypelova-gabriela-my-backpack-pribehy-premisteniv-pravene-detmi>
7. Terapeutické a lektorské pomůcky b-creative [online] [cit. 2022-12-31]. Dostupné z: <https://www.b-creative.cz/>

Legislativa

1. Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník In: ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR [cit. 2022-11-14].

2. Zákon č. 104/1991 Sb. Úmluva o právech dítěte. In: ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR [cit. 2022-10-30].
3. Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. In: ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR [cit. 2022-11-12].
4. Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. In: ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR [cit. 2022-11-10].

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

NRP	náhradní rodinná péče
OSPOD	oddělení sociálně-právní ochrany dětí
PP	pěstounská péče
PPPD	pěstounská péče na přechodnou dobu
s.	strana
SOS DV	SOS dětské vesničky
TR	terapeutické rodičovství
ZDVOP	zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Návrh paradigmatického modelu

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Demografická data respondentů

SEZNAM PŘÍLOH

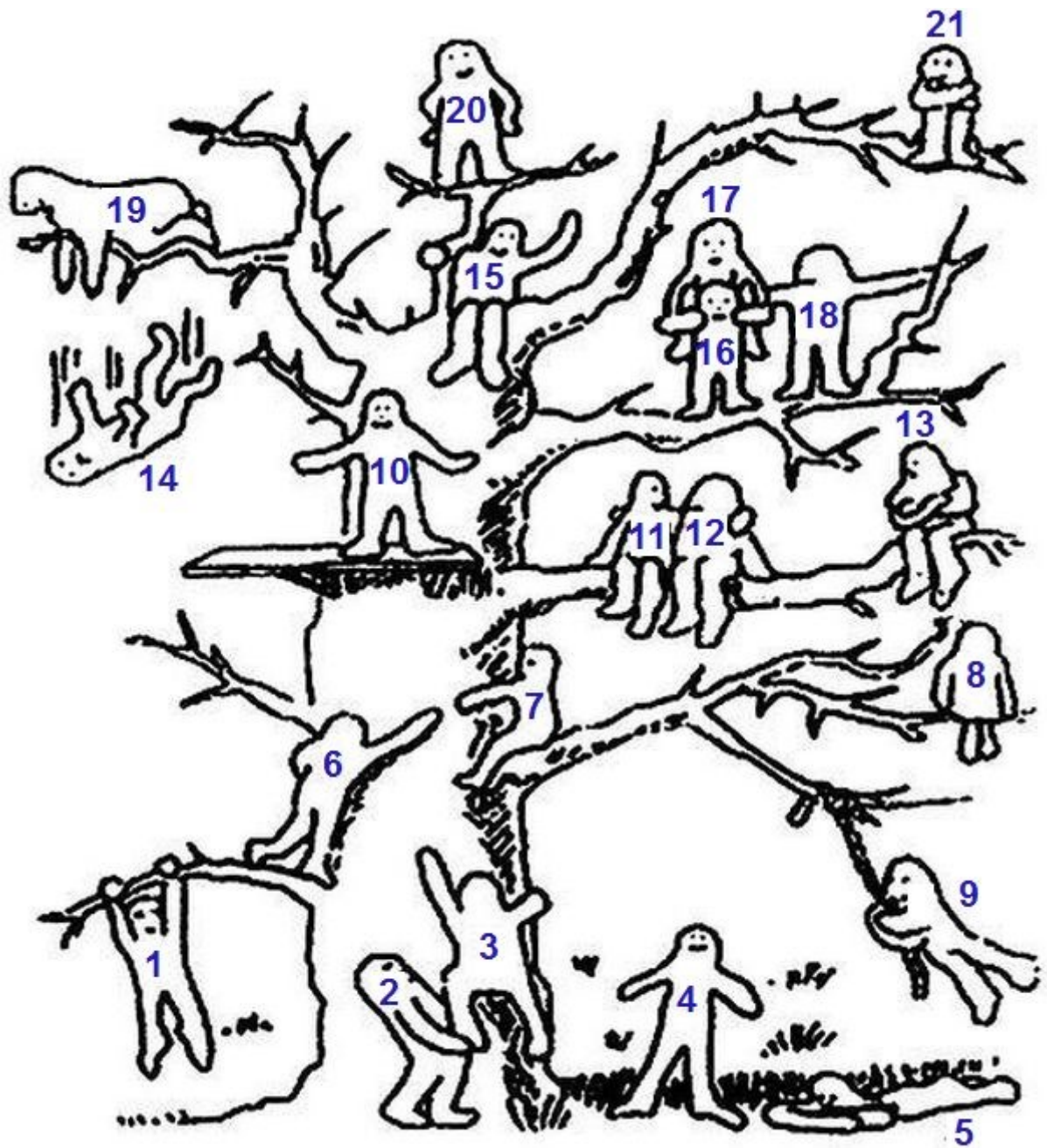
Příloha P I: The Blob Tree

Příloha P II: ukázka z knihy Dýchej jako medvídek

Příloha P III: Otázky do rozhovoru

Příloha P IV: Ukázka přepsaného a okódovaného rozhovoru

PŘÍLOHA P I: THE BLOB TREE

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA Z KNIHY DÝCHEJ JAKO MEDVÍDEK

Medvídkův dech

Předstírej, že jsi medvídek u zimním spánku.

Když jsou medvědi u zimním spánku, dýchají velmi *pomaloučku* nosem.

Dlouze se nadechni nosem a vydechni.

Znou se dlouze nadechni nosem a pak ušechen uzduch vydechni.

Představ si, jak pohodlně ležíš u medvědího brlohu a cítíš se bezpečně.

Ještě jednou se opravdu dlouze a pomalu nadechni a pak plně vydechni.

PŘÍLOHA P III: OTÁZKY Z ROZHOVORU

Úvodní otázky pro zjištění demografických dat.

1. Jaké máte dosažené vzdělání?
2. Jak dlouho pracujete s touto cílovou skupinou?
3. Jak dlouho pracujete v SOS DV?
4. Jaká je vaše pracovní pozice?
5. Absolvoval/a jste nějaké speciální vzdělávání v oblasti podpůrných technik?

DVO 1: Jaký je vztah doprovázejících pracovníků k podpůrným technikám?

1. Jaký máte názor na začleňování podpůrných technik do práce s rodinou?
2. Jak byste popsal/a váš vztah k technikám, které můžete ve své práci využívat?
3. Máte nějakou oblíbenou techniku?
4. Na práci s rodinou se kromě vás podílí i další odborníci, kdo by podle vás měl do této práce začleňovat podpůrné techniky?
5. Jaký mají podpůrné techniky přínos pro vás jako doprovázejícího pracovníka?

DVO 2: Jaké mají zkušenosti doprovázející pracovníci s podpůrnými technikami?

1. Jaké podpůrné techniky využíváte nebo znáte?
2. Jaké techniky znáte, ale doposud jste je nevyužily a z jakého důvodu?
3. Jaké jsou vaše osobní zkušenosti s podpůrnými technikami?
4. Máte nějakou vyloženě pozitivní zkušenost s podpůrnými technikami?
5. Máte nějakou negativní zkušenost (co se nepovedlo)?
6. Používáte některé techniky opakovaně, jestli ano, tak z jakého důvodu?
7. Jak často podpůrné techniky začleňujete do práce s rodinou?

DVO 3: Při jakých situacích doprovázející pracovníci podpůrné techniky používají?

1. Můžete mi popsat, jak to probíhá, když zařadíte vybranou techniku do práce s rodinou?
2. Jak probíhá vaše příprava, pokud se rozhodnete techniku použít?

3. Co je důvodem k tomu, že se rozhodnete danou techniku využít v rámci doprovázení konkrétní rodiny?
4. Jak na podpůrné techniky reagují děti?
5. Jak na zařazení podpůrných technik do práce s rodinou reagují pěstouni?
6. V čem si myslíte, že je dobré nebo naopak není, využívat podpůrné techniky při práci s rodinou?
7. Jaký myslíte, že mají techniky přínos pro pěstounské rodiny?
8. Čeho se vám při použití podpůrných technik podařilo dosáhnout?

Ukončovací otázky:

1. Jak se dozvídáte o nových technikách?
2. Jaké máte vyhlídky do budoucna v rámci vzdělávání se v nových technikách?
3. Je něco, na co jsme během rozhovoru zapomněli, co tu nezaznělo, a ještě byste to chtěl/a zmínit?

PŘÍLOHA P IV: UKÁZKA PŘEPSANÉHO OKÓDOVANÉHO ROZHOVORU

Tak já se tě zeptám, jestli souhlasíš s tím, že tě budu nahrávat na diktafon?

^{SOUHLAS S AUDIO ZÁZNAMEM}
Z1: Ano.

Děkuji, jaký máš dosažené vzdělání?

Z2: Magisterské.

Na jaké škole?

Z3: Na Masarykově fakultě v Brně, fakulta sociálních studií.

Dobře, ještě nějaký vyšší odborná škola?

Z4: Bakaláře mám na Cyrilometodějské teologické fakultě v Olomouci na Úpěčku a VOŠku mám na Caritasce v Olomouci.

Jak dlouho pracuješ s touto cílovou skupinou?

^{DĚLKA PRAXE}
Z5: Asi pět let.

A v SOS dětských vesničkách si jak dlouho?

Z6: S přestávkou taky 5 let.

Dobře. Jaká je tvoje pracovní pozice?

Z7: Vedoucí sociální pracovník [REDAKOVANÉ]

Absolvovala si nějaký speciální vzdělávání v oblasti podpůrných technik?

Z8: Teďka absolvuji výcvik komplexní práce s rodinami v náhradní rodinné péči.

Předtím byl My Backpack. Byla tam i sanace rodiny, což taky s tím souvisí. A nějaký kratší, zaměřený třeba na nějakou terapeutickou práci s dítětem a komunikaci s dítětem. Asi toho bylo víc, no.

ABSOLVOVANE VZDEČAVI

Dobře. Jaký máš názor na začleňování podpůrných technik do práce s rodinou?

Z9: Já myslím, že se bez toho neobejdeme standardně, že potřebujeme mít jakoby paletu nástrojů a možností, jak rozvíjet komunikaci nejen s pečovateli, ale s i těma dětma a bez toho se často jako neposuneme nikam dál.

^{TECHNIKA JAKO BĚŽNÝ NÁSTROJ}

^{ROZVOJ KOMUNIKACE}

^{POSUN PRÁCE KUPŘEDU}

Jak bys popsala svůj vztah k technikám, kterými můžeš v práci využívat?

DEMOGRAFICKÁ DATA

POZITIVNÍ VZTAH K TECH.

Z10: Velmi kladný.

Dokázala bys to rozvést?

TECH. JAKO PODPORA KREATIVITY

Z11: Líbí se mi, že je to potom takový kreativní, že to není jenom strohý rozhovor, což je taky

jedna z technik, úplně taková základní... Líbí se mi, že pomocí těch technik ta práce může být

RŮZNORODOST PRÁCE DÍKY TECH.

různá, může to být různý. I často ti pěstouni, za kterými přicházíme, moc třeba ještě neví, co

od nás ještě můžou očekávat s čím přijdeme a často vnímají pozitivně, že zase se to posune

někam jinam, uvidí něco jiného a zjistí, že jde dělat ty věci různým způsobem.

OBOHACENÍ
SPOLUPRÁCE
PRO KLIENTY

Máš nějakou konkrétní oblíbenou techniku?

Z12: Oblíbenou techniku, asi úplně takhle ne-e. Já nad tím ani moc jako nedumám nebo

AUTOMATICKÉ POUŽÍVÁNÍ TECH.

nepřemýšlím, co je nebo není nějaká ta technika. Prostě buď člověk vnímá, že je potřeba to

fungovat trochu jinak nebo zeptat se jinak nebo využít něčeho jiného. Je to vždycky strašně

specifický. Mám třeba v rodině jedné, kde prostě nemůžu přijít bez maňáska, protože jsme tak

POUŽITÍ MAŇÁSKA

nastavili komunikaci. Chlapeček má snížený intelekt a je prostě zvyklý, že takhle spolu

PODPORA KOMUNIKACE

komunikujeme, i když potom čase už spolu komunikujeme i bez toho. A je to taková milá

součást, vždycky je to hrozně individuální a nelze asi říct, že teďka přijdu do téhle rodiny a

budu dělat tuhle techniku. Nejde to, vždycky nás tam něco překvapí a může to být jakkoliv

jinak, musíme být schopni jakoby pružně reagovat na tu situaci.

POTŘEBA FLEXIBILITY PRACOVNÍKA

Takže se to vlastně odvíjí rodina od rodiny?

Z13: Tak, situace od situace. TECH. JAKO REAKCE NA URČITOU SITUACI
V RODINĚ

Ta technika, kterou volíš?

Z14: Jo.

Na práci s rodinou se kromě tebe jako doprovázejícího pracovníka podílí i další odborníci.

Koho si myslíš, že je to úkol, kdo má začleňovat ty podpůrné techniky do té práce s tou rodinou?

Z15: Jo, myslím si, že všichni, že to není nic, co by mělo být třeba v ruku jenom psychologa nebo terapeuta, ale je to něco, co bychom měli využívat všichni, abychom měli širší pole působnosti v těch rodinách, víc na co zaměřit, jak se zaměřit. ^{MULTIDISCIPLINARNOST POUŽITÍ TECH.} Myslím si, že to není o nějaké odbornosti, ale je to o nějakým i nastavení citu. ^{ŠIRŠÍ POLE PŮSOBNOSTI V RODINÁCH} Jsou třeba i kolegové, kteří to prostě dělat nemůžou. Jsou kolegové, kteří jako intuitivně něco použijí a funguje to. Je to i hodně o nás jako takových. ^{NE ODBORNOST, ALE NASTAVENÍ CITU}

Říkáš kolegové, kteří to dělat nemůžou. Můžeš to trochu rozvést, co si pod tím mám představit?

Z16: Občas jsou někteří, jakože... někdy v těch technikách, nebo když něco děláme, je potřeba trochu vystoupit ze svého stínu. ^{VYSTOUPENÍ ZE SVÉHO STÍNU} Pokud mám mít maňáska, musím být schopná fungovat jako maňásek. ^{ODEPNUTÍ ZE SVÉ ROLE} Ne každé je schopné se jakoby odepnout od svojí role. Může to být o tom, že já tady jsem teďka v nějaké vážnosti, důstojnosti a takhle potřebuju být. Já nemám problém prostě s tím jakoby s těma děckama fakt jako blbnout, takže v tom je to takový, jakože těžký, že někdo si potřebuje zachovat takový to, takový nějaký ten status a tohle prostě dělat nejde. ^{RŮZNORODOST PRACOVNÍKŮ} Nejde mu to, nemůže a není to taky špatně, ale ne na všechny to bude fungovat.

Myslím si, že mnohem jednodušší pro nás jako pro pracovníky je, když jsme schopni flexibilně fungovat, ^{FLEXIBILITA PRACOVNÍKA} jak s teenagerem, s babičkou, s rodičem, tak třeba s malým dítětem, s větším dítětem, ale ne všichni, ne všem to jde. Někdy se to dá naučit, někdy to prostě nejde ani naučit. ^{VROZENÉ PŘEDPOKLADY} ^{KOMPETENCE PRACOVNÍKA}

Jo, takže ten pracovník by vlastně měl reagovat na ty svoje kompetence a podle toho vybírat?

Z17: Jo, třeba i tu cílovou skupinu.

Dobře, jaký mají podpůrné techniky přínos pro tebe jako doprovázejícího pracovníka. Co ti to dává?

KREATIVNOST PRÁCE

Z18: Víc mě to baví, je to takový kreativnější, není to úplně takový strohý a dává mi to větší paletu a možnosti, jak se s těma dětma bavit, jak se bavit s těma pečujícíma, jak víc jakoby zjistit informaci o nich, jak se k nim dostat blíž. Jak být taková jako neformální, neoficiální, takže to mi to přináší.

Takže i nějaký jakoby povolení ledů třeba když jsou noví?

Z19: Určitě, a takový jakoby otukávání se, poznávání se navzájem, abysme nebyli i vnímání jako takový ty paní zubatý, že přišla sociální pracovnice a teď tady budeme sedět všichni nastoupení a musí být uklizeno a naklizeno. Takže když se mi pěstouni omlouvají, když teď nemají uklizeno, tak jak to obhajujeme, že to vůbec není potřeba, že tam nejsme od toho, abychom hlídali úklid, ale abychom byli i podpůrní. A proto potřebuju třeba i ty podpůrné techniky.

Dobře, jaký podpůrný techniky využíváš nebo znáš?

Z20: Můžou to být nějaký specifický metody, což je třeba metoda My Backpack. Můžou to být různé třeba komunikační bedny, kde jsou přímo nějaké sady nástrojů nebo i třeba sady Focus box, ty třeba má Velký vůz sever. Kde přímo máme nějaký sady, kde jsou třeba nějaký profily jednostránkový, který si dítě nebo s dítětem můžeme vyplňovat, nebo čeho se držet. Jsou to různé knihy života, zase jsou to nějaký nástroj, kterých ale není vždycky úplně ideál

se držet písmeno od písmena, ale mít to. Třeba si vzít tu knihu života a říct si, jo, tak na tohle bysme se mohli zaměřit, ale nebudu se ptát úplně přesně na toleto, ale vezmu si z toho jenom

něco. A může to být třeba My Backpack, kde nemusíme třeba dělat My Backpack, ale můžeme si vzít práci s maňáskem a ptát se na to jenom jinak, promítat ten příběh toho dítěte

do káčátka nebo do nějakého jakýkoliv maňáška, zástupného symbolu. Dokáže se to i třeba s autíčkama, že se můžeme takhle rozpovídat. Všechny možný různé techniky hovoru.

Myslím si, že i mlčení samo o sobě je velmi podpůrná technika, kterou se musíme jako sociální pracovníci velmi učit, protože neumíme mlčet. Co může být další? Různé prvky

KOMUNIKAČNÍ TECH. PŘIJETÍ DRUHÉHO
 terapeutického rodičovství i aktivní naslouchání, to, že prostě přijímáme toho druhého
 takového, jaký je, to, co potřebuje, že se mu snažíme poskytnout ten prostor, ten respekt...
 HLOUBKA TECH.
 nevím, co dalšího, nic mě nenapadá další... Nebo to může být nějaká práce třeba s
 písčovištěm, kdy to dítě odvádíme od toho, že se ho na něco ptáme, zaměstná trošku jinou
 část hlavičky a najednou je schopno prostě nám víc věcí říct, nebo s něčím, když se tvoří, tak
 TECHNICKA JAKO POMOC S ROZPOVÍDÁNÍM
 je to taky pro ty děti třeba jednodušší, rozprávěvací. Bývá to třeba začarovaná rodina, že ty
 zvířátka drží to dítě v ruce. A takhle si s tím povídáme. Těch technik je spousta, spíše je to o
 ODVAHA PRACOVNÍKA
 tom, na co si ten člověk jako troufne v tu danou chvíli. Na co to dítě bude reagovat a někdy
 prostě jenom stačí, když si společně sedneme na zem, opřeme se o postel a teď si prostě
 jenom povídáme. NĚKDY STAČÍ MÁLO

Zmiňovalas tam prvky terapeutického rodičovství, zvládneš třeba na nějakém příkladu říct,

konkrétně jaký prvky, co přinášíš do té rodiny?

Z21: Je to i takový ten... Je to takový i rámeček trošku jakoby poodstoupit vždycky z té situace,
 KOMPETENCE UMĚT SI DRŽET ODSTUP

nenechat se úplně vtáhnout do konfliktu, nenechat se stáhnout do těch silných emocí. Ted'
 jsme třeba měli situaci, kdy dítě, právě s tím sníženým intelektem, vyrval kabel od internetu
 ze zdi, ale to v době, kdy oni rekonstruují dům a pak jsme to zpětně dávali dohromady, že
 klučina to prostě jako nevyhodnotil dobře. Vyhodnotil to tak, že prostě opravují. Nemůže to
 tady bejt, bude se malovat, bude se bourat. Tohle byly jeho úmysl, ten úmysl nebyl to, že
 HLEDÁNÍ PŘÍČINY
 teďka chce vyhodit internet, kterej potřebuji všichni, aby fungovali. Pěstounka bohužel jako
 zareagovala, tak jak logicky asi, se stane prostě, že na něj začali křičet. Myslím si, že ho i
 uhodili, co to udělal, co se stalo? Klučina v té chvíli zamrzl, nebyl schopnej reagovat,
 odpovědět, pak se začal bouchat do hlavičky, protože ta hlavička si nedokázala v tu chvíli
 vzpomenout, prostě se regulérně odpojil, v té situaci, kdy na něj všichni křičeli. A pak, třeba
 jsme to s pěstounkou probírali. Jak vlastně přistě na to reagovat, že v rámci toho
 terapeutického rodičovství tam je nějaký přístup PACE a jak nahlížet... jak s klidem přijmout

PŘÍKLAD
 PŘEDVÁNÍ
 PRVKŮ
 TERAPEUTICKÉHO
 RODIČOV
 STVÍ

JÍT PO PŘÍČINĚ
NE PO NÁSLEDKU

POCHOPENÍ DRUHÉHO

to, co se stalo. Rozebrat to s tím dítkem a s nějakou i zvědavostí, co se stalo, co ho k tomu vedlo a tím zvolit vhodnější interpretace, protože když se nám pomocí těch technik nebo čehokoliv podaří zjistit ten důvod, to, co bylo na začátku, tak líp pochopíme to chování toho druhého a jsme schopni ho víc přijmout, než když vidíme jenom to chování. To je i takovej ten model ledovce, kterej jim hodně předáváme, aby nešli potom chování primárně, ale šli dolů, co vedlo k tomu chování. Takže tak třeba z toho terapeutického rodičovství. A vždycky hlavně potřebuji jako, aby ti pěstouni se jako šli rozdejchat a pak až to řešili, tak si myslím, že je velmi podpůrná technika, to rozdýchání se. **DECHOVÉ TECHNIKY**

Super, děkuju, to mi asi tak k tomu stačí. Zmínila spoustu technik, pravděpodobně nevyužíváš úplně všechny, z jakýho důvodu třeba si některou techniku nevyužila?

Z22: Asi na to nebyla ta příležitost. Nemyslím si, že je ideál naučit se techniku a honem běžet do všech rodin a vyzkoušet ji, ale mít ji jakoby v repertoáru a buď ji využít v celé té formě **VYUŽENÍ TECH. DLE POTŘEBY** nebo jenom v některý části, takže nebudeme mít začarovanou rodinu, že si nesedneme nevytáhneme krabici se zvířátkama, ale prostě, když se v rodině naskytne, že si hrajeme se zvířátkama, tak se můžu na to jako ptát, že jo, když to takhle je. Já nejsem zastáncem toho, **VŘET S TECHNIKOU FLEXIBILNĚ PRACOVAT** aby to bylo, jakože teď máme část A, teď B, teď C, teď D a musíme to takhle striktně držet.

To si myslím, že jako na to je prostor v naší klasické práci, když potřebujeme dělat administrativu a tady ty věci, ale při práci s těma lidma, si nemyslím, že je vhodný držet se **NEDRŽET SE MANUÁLU** nějakýho manuálu. Proto jsem spoustu těch technik jako nevyužila nebo ne v celé té šíři, jaké mají nebo v té čisté podobě, jak by se mohli třeba používat.

Takže vlastně tam vidím nějakou spontánnost a intuitivitu?

Z23: Ano a současně ne všechno nám sedne, můžeme jít na školení s tím, že to je fajn, ale pak NEŽ TO DĚLAT NA SÍLU TO TO RADŠI NEDĚLAT VŮBEC nám to prostě nejde přes pusu, tak než to dělat na sílu, to to radši nedělal vůbec. Anebo k tomu potřebujeme prostě ještě dozrát. **DOŘZÁNÍ K TECHNIKAM**

Ano, dokázala bys popsat nějakou svoji osobní zkušenost s podpůrnými technikami, kdy si to zkoušela třeba prvotně sama na sobě, než si to dělala v rodině?

Z24: Občas to člověk zkouší doma, na dítěti, na manželovi, to se ne vždy setká s ohlasem. Ale myslím s těma zvířátkama jsem to na někom zkoušela doma, a to bylo hrozně zajímavý jakoby fakt se na to ptát, jak to vidijou? Proč je ten tatínek ten strašnej lev, ale pak maminka byla ještě něco horšího... ale to nebylo u mého dítěte. Pak je to hrozně zajímavý, ale člověk by fakt jako neměl do všeho jít. Co se nám třeba fakt jako doma hodně osvědčuje, je ptát se na ty příčiny, jako co ho vedlo, co se dělo a rozpovídat si to. Někdy je to strašně těžký, že pak to dítě je strašně zvyklý diskutovat, což je zahlcující. Na druhou stranu, tohle se dá líp ukočírovat než to, když to dítě tu emoci není schopný vyjádřit. Takže, co pravidelně jako aplikujeme, dostat se jako hloub, co se děje, nebo neděje? A co by se mělo? To je taková ta otázka po zázraku? Co by pomohlo? A co se mi ještě hodně osvědčuje jsou třeba i škály anebo ještě není špatný, jako když to bylo blbý a teď je to lepší, kde je ten rozdíl? A to je taky nějaký škálování a tam takový ty výjimky. A co se povedlo? ŠKÁLOVÁNÍ

A sama sis někdy prošla tím procesem, že na tobě někdo zkoušel tu techniku?

Z24: Určitě v rámci nějakých kurzů. Určitě to někdo zkouší, jenom člověk to tak jako nevnímá v tu chvíli asi nebo když je to dobře, tak to fakt jako člověk nevnímá, že to je. A co třeba hodně pro mě bylo silný, bylo jako práce s tichem. Když jsem měla nějakou krizi. A fakt jenom vedle mě seděla holčina a jenom byla potichu. A to musím říct, že bylo strašně jako fakt fajn. Takže tak. OSOBNÍ ZKŮŠENOST

Dobře, máš nějakou vyloženě pozitivní zkušenost s podpůrnými technikami?

Z25: No to bylo, fakt to bylo tak strašně silný s tím maňáskem s tím klučinou, protože my jsme spolu, já jsem si ho přebírala a my jsme spolu začínali za covidu, když jsme byli v onlinu. A já jsem se s nima poprvé setkala fakt jako v online, a to je klučina, kterej má snížený intelekt. Je tam nějaký ADHĎátko. Jsou tam nějaké poruchy autistického spektra. A

OSOBNÍ POZITIVNÍ ZKŮŠENOST

POZITIVNÍ ZKUŠENOST

Já jsem si říkala, jak s ním jako se mám na onlinu, první schůzku... jak se spolu jako budeme bavit? A právě jsem si říkala, tak zkusím toho maňáka a fakt, on se na to strašně chytl hezky. Takže během toho onlinu maňásek mě kousal a běhal a všechno a on se hrozně smál a bylo to moc pěkný. A pak, když jsem šla poprvé do rodiny, tak on byl zalezlej v pokojíku, nechtěl se mnou mluvit a pěstounka říkala, že asi se mnou nebude chtít mluvit. Říkám, nevadí, necháme ho být. Tak jsme chvíli si povídali spolu a on furt nevycházel, a tak jsem si vzala zase toho maňáka a ten maňásek začal na něho nakukovat a za chvíli byl s náma, komunikoval a do dneška to máme tak, že prostě on mě vidí, takže se ke mně vrhne a obejmě mě. Povídáme si, je takovej kontaktní, vůbec nepůsobí jako autista. Tam to bylo hrozně silný. Tam to bylo fakt jako nejvíc vidět, jak to zapůsobilo, když to není tak, jak by se to asi mělo dělat. Jako že jsme ta sociální pracovnice, a teď bychom to měli tak... a tam to jde fakt jako nejvíc vidět u něho. A tím, jak ještě má to dítě ten snížený intelekt, jak je specifický, tak u něho prostě úplně jako skvěle, no. Takže když pak přijde OSPODÁK a vidí, jak se dítě na mě sápe, ~~je~~ je v PRÁCE S TICHEM tomhleto zlatej no. Takže tam to bylo takový jako nejvíc čitelný. A pak je ta práce s tichem. Taky jsme se s klučinou zase o něčem bavili... bavili jsme se právě o tom, proč je v náhradce, proč není u mámy... a pěstounka hned do toho vpadla, že on to přece ví, o tom se baví. Pak jsme ji trošku ukočírovali, že ať je chvíli potíchu a dávali jsme tomu klučinovi čas, mlčeli jsme, případně jsem parafrázovala jenom něco, co řekl. A najednou z něho padaly věty, který pěstounka prostě do té doby neslyšela, protože prostě nedala mu ten prostor, nedala mu ten čas a on najednou povídal a povídal.

JAK TO VYPADÁ, KDYŽ SE TO POVEDE

Pěkný, ptala jsem se na pozitivní zkušenost, máš nějakou negativní zkušenost? Co se nepovedlo?

SEBEREFLEXE

Z26: Přemýšlím, co se nepovedlo, určitě se toho nepovedlo spousta, ale přímo teďka mě asi jako nenapadá. Já myslím, že to je takový to ot'apkávání, že občas se to prostě nepovede, a když se to nepovede, tak se to nepovede celý, ne, že by se nepovedla ta technika, ale že se to

POTŘEBA JISTOTY

nepovede celý. Já úplně nejdu do něčeho, kde si fakt nejsem jistá. Takže když tam cítím pochybnost, tak prostě čekám ještě a nejdeme třeba tím, že bysme šli jako hloubš do něčeho.

A asi potřebuju mít vždycky i já pevnou půdu pod nohama, abych udělala ten krok do toho neznámo a radši ho teda neudělám, než aby to bylo tápanec vedle. Na druhou stranu, ty děti

nás zase nepustí, oni jsou v tom šikovný, že mají kolem sebe takové obranné štíty, že nás nepustí tam, kam nechtějí, takže úplně takhle jako nenapadá teďka. OCHRANNE ŠTÍTY DĚTI

Dobře můžeme se přesunout, ono už to tak nějak vplynulo, že teda některý techniky

vlastně používáš opakovaně. Dokážeš ještě říct ten důvod, proč teda...?

Z27: Protože se osvědčili. Většinou není potřeba hledat moc nových věcí, ale když se mi to osvědčuje, když se v tom cítím dobře, tak jsem schopná to dobře interpretovat a využít. Takže asi není cílem mít jakoby obrovskou škálu, ale mít škálu, která mi vyhovuje, a v které se cítím dobře. VÝBER TECH. PODLE CITU

Tím pádem, jak často ty podpůrný techniky začleňuješ, je to výjimečný, běžný? ...

Z28: Ono je otázku, co se skrývá pod tím podpůrný techniky. Tam si může člověk představit strašnou spoustu věcí a já si myslím, že při každém kontaktu s těma lidma, když jdeme jakoby do rodin, že využíváme cokoli... práce s tichem, aktivní naslouchání, zrcadlení. Jenom samotnej respekt k tomu dítěti, že projevíme, což si myslím, že je strašně moc, že po dlouhé době někdo uzná jejich potřeby, že uzná to, že ten člověk nějak se vůči nim zachoval špatně.

To že to zparafrázujeme, že se to snažíme tomu druhému předat. Ono to potom jako často je součástí úplně už toho běžného, že člověk si tak zafixuje, že to nedělá, jakože teď bych měla zrcadlit, teďka budu parafrázovat, ale až to tak nějak jako samo jako vplyne, jo, že myslím si, že největší podpůrnou technikou je naladit se na toho člověka a prostě jet na té jeho vlně.

Ale současně jakoby ukotvovat i sám sebe, že jo, abychom se nenechali úplně strhnout někam, kam nemáme.

UMĚNÍ DRŽET SI PROFESIONÁLNÍ ODSTUP

Myslíš, že bys mi dokázala popsat, jak to probíhá, ten proces, když zařadíš vybranou techniku do práce s rodinou?

Z29: Já vůbec si neuvědomuju, že by to byl jako nějaký proces, jakože prostě to tam nějak tak jako je, a tak nějak to jako běží asi. Asi by mě spíš znervózňovalo, že teďka musím něco dělat a teďka to musí mít jakoby tu strukturu. To mě asi docela znervózňuje a občas třeba když takhle to někdo chce, nebo tak tlačí, tak člověk se v tom necítí a ani potom se s tím necítí to dítě v tomhle dobře. Jako nemyslím si, že to má nějaký jako řád, ale spíš je to... Já si myslím, že ty techniky jsou něco, co si musíme jakoby my nějak dostat pod kůži a pak to aplikuji, ale nepřemýšlím nad tím, že teď musím dělat tohleto a teď jsem vlastně ještě zapoměla na tohleto, takže ještě znovu zpátky. Že to prostě tak nějak běží. Já v tomhleto nemůžu mít strukturu. Já, jak potřebuju být strukturovaná, tak v tomhleto asi ne. Fakt ne.

Jo to je zajímavý, když teda říkáš, že vlastně nedokážeš popsat nějak ten proces, že je to tak přirozené, jak to přichází, máš nějakou přípravu? Tím pádem ta příprava tam asi ani nebývá, než jdeš do té rodiny, že bys...?

Z30: Ne, já třeba, teďka jsme řešili hodně na výcviku zpracování historie, tak spíš je to o tom, že nad tím jakoby víc přemýšlím v jednotlivých těch rodinách a přemýšlím, jak to to jednotlivý dítě má nebo nemá, než abych prostě začala dělat knihu života od A do Z, tak, jak se podle někoho má dělat, ale spíš je to o tom, že nad tím člověk přemýšlí a pak to tam jakoby vpluje a vyvstane. A zas je to o tom, že něco si nachystám a pak přijdu do rodiny a situace je úplně jiná, protože jsme se dostali úplně někam jinam, nebo dítě prostě není v pohodě, nebo já zrovna prostě nejsem v pohodě. Není to úplně, není to dobré, když se to šroubuje jo. A tohle si myslím, že často by bylo hodně šroubovaný. Něco jinýho, když fakt je v rodině nějaká těžká situace, když je potřeba jako rozhodovat víc věcí. Tak tam často... úplně na něco specifickýho není prostor, jo, tam je potřeba to hlavně vykomunikovat, a ne prostě si s něčím v uvozovkách hrát. Jo, ale vždycky jako na zvážení.

zvažování pracovníka
kdy jakou techn.
vložit

Ještě mě teď napadají k tomu dvě otázky, myslíš si, že to, že nepotřebuješ třeba tu přípravu a ten plán, že to i vyplývá z toho, že máš už dostatek zkušeností a že třeba když by si se vrátila do té doby, když jsi byla rok v práci, tak si třeba víc plánovala?

Z31: To určitě jo, teď na to asi nemám i kapacitu, což je špatně, asi kdybych měla víc času a
ZAHLEDNOST PRACOVNÍKŮ
prostoru a řešila jenom rodiny, tak asi moje příprava vypadá trochu jinak. Já mám naštěstí

takový docela fajn rodiny a přijde mi, že naštěstí jako neřešíme velký jako problémy nebo těžký situace. A že už s nima navíc jsem dlouho, takže už se hodně známe a už na spoustu

věcí prostě víme jakoby proč se to děje, takže už na to líp jako reagujeme. A já to mám asi tak
NEUSTALÉ VZDĚLÁVÁNÍ SE
jakože, když člověk něco čte nebo se dozvídá tak nad tím přemýšlí i jakoby nad těma
KONTINUÁLNÍ PŘEMÝŠLENÍ NAD RODINAMI
jménama, nad těma dětma, co by tam bylo fajn, co ne, a tak nějak se tam snaží jakoby

vplynout něco. Asi kdyby byl fakt nějaký problém, tak tam asi je situace jiná. Tam člověk si
HLEDÁNÍ ŘEŠENÍ
fakt potřebuje sednout, objasnit si, co by bylo vhodné řešit nebo neřešit. Naštěstí mám fakt ty

rodiny takový fajn. Anebo příprava mi přijde i to, že se o tom jako bavíme i v rámci nějaké
VZÁJEMNÉ SDÍLENÍ
intervize, že řešíme, co by mohlo být, nebo ne, a učíme se tím jeden od druhého, tak to mi
přijde taky fajn svým způsobem jako příprava, ale já asi fakt víc bojuju s tím časem, takže tak.

Dochází pak ještě k nějakému u tebe jakoby zhodnocení, že třeba jo, to se povedlo, posunulo nás to?

Z32: Jo určitě, jako když odcházím z každé rodiny, tak nad tím jako... nemám... neumím to
 udělat tak, že zavřu dveře v rodině, zavřu dveře v kanclu a vypínám. Nejde mi to. A obdivuju

všechny, kterým to někdy jde, jako nevím, jestli se do toho stádia někdy dostanu, vždycky nad
ZPĚTNÉ PŘEMÝŠLENÍ NAD SITUACÍ RODINY
tím přemýšlím, vždycky nad tím přemýšlím, co se stalo nebo se nestalo, jestli to bylo dobře,

nebylo dobře. A řeším si, co by šlo, nebo nešlo dělat ještě jinak. Občas ještě třeba těm
VYHODNOCOVÁNÍ PRÁCE
 pěstounům, někdy si voláme a řešíme to ještě dořešujeme. Takže si to tak jako zpětně
vyhodnocuju, no.

NAUKS
 KOMPEN
 ENKI
 PRAC.

Super, myslím, že jsme ten proces nakonec tak nějak projely, já mám dojem, že si do toho už zahrnula i tu otázku, kterou mám nachystanou teď. Co je vlastně ten důvod, proč se rozhodneš tu danou techniku využít? Ty už na to tak nějak odpověděla, že...?

MOTIVACE K POUŽITÍ TECHNIKY JE SITUACE
 Z33: Že to tak nějak z té situace vyplyne.... No vyplyne to ze situace. Podle toho se to tak jako buď využije nebo nevyžije anebo je to krok vedle a pak se musíme vrátit zase o krok zpátky. Anebo řeknu dítěti, hele teď, teď jsem asi úplně někde blbě, vůbec nevím, co vlastně chci a vracíme se zpátky a... nevím, jestli je to technika, ale jenom to pojmenovat, ten proces jakoby, co se teďka děje, že teďka vlastně vůbec nevím. A i to je přitom řešení s těma dětma, když řešíme nějaký konflikt a fakt jako řeknu, že teďka vůbec nevím, co jako dělat, tak to si myslím, že je taky fajn, že i to dítě vidí, že nevíme všechno. A že se i tím samo od nás něco učí, že můžeme nevědět.

VČENÍ SE NAPODOBOU
 MOHUV I NEVĚDĚT

PŘÍZNANÍ ŽE TEĎ NEVÍM

AUTEN
 CITA

To je moc hezký, že vlastně jsme taky lidi a ty děti se učí že chybovat je v pořádku.

PRÁCE S EMOCEMI
 Z34: Proto i práce s těma emocema, je to k čemu vedeme pěstouny, aby popisovali svoje emoce, aby se tím ty děti učily a věděly, že to je normální. A popisovali jsme i svoje nesnáze.

Včera jsem to měla se synem, jsme se rozčilovali u lega, ani jednomu to nešlo, říkám na tomhle budeme muset asi oba ještě zapracovat, abychom se nerozčilovali u toho. A bylo to hrozně fajn no, že oba dva jsme najednou jako fakt byli úplně z toho rozhození a oba dva jsme na to měli právo, a tím, když to pojmenuji, tak jako i to dítě se učí, že to jde pojmenovat a že to není nic špatného, a že můžeme se posouvat dál. NENÍ ŠPATNÉ PROŽÍVAT RŮZNÉ EMOCIE

OD PRAC. → PĚSTOUNOVÍ
 PĚSTOUN → DÍTĚTI

To je moc pěkný. Jak na ty podpůrný techniky reagují děti?

Z35: Dobře, je to něco jiného. Myslím si, že dobře, že často si třeba nevšimnou, že děláme něco jinak, nebo nějak jinak, ale většinou je to o tom, že najednou se na ně někdo naladí a poslouchá je. A s tím se moc často jako nesetkávají, takže na to reagují velmi dobře no.

NAĽADĚNÍ SE NA KLIENTA

ODEZVA

Stalo se ti, že by byla nějaká výjimka, že by to tomu dítěti nesedlo?

POZITIVNÍ REAKCE

Z36: Že by mi řekl tohle na mě nezkoušej?

Třeba starší děti často už koukají tak za roh a sama si říkála, že nás nepustí, kam nechtějí.

Z37: Já to tak jako trošku i shodím samu sebe v té technice. Já někdy, když mám pocit, že to je úplně jako že, že po nich chci něco, co by mohlo bejt na oko mimo. Tak já se jim to snažím tímhle tím způsobem podat. Jo, jakože už přicházím s tím, že hele tohle je asi úplně mimo, ale já se prostě potřebuju zeptat. A já to hodím tak jako trošku do té hravé roviny a prostě legitimuji to, že už v téhle té, svým způsobem jakoby hře se můžou jakoby cítit jako fakt, jako, co po nich chce někdo, ale když jim to i takhle jako předložím, tak je to jako čistý a někdy se na to fakt chytou, že najednou z nich taky něco vypadne. U něčeho se mi to stalo. A pak najednou to jako se to fakt strašně zlomilo. A bylo to hrozně hezký no. Stalo se nám to aji jakoby u dospěláků u mediace, kdy přišel partner takovej fakt velmi suverénní a tam byly jak standardně, prostě kapesníčky v těch jednačkách a on „Ha tady jako máte kapesníčky, aby se tu jako někdo vybrečel...“ říkám, ne, to já třeba hodně smrkám, nebo když někdo potřebuje tak si vezme. Pán se nám během toho jednání rozplakal, takže to bylo jakoby účelný, ale fakt to bylo takový jako, prostě legitimovat to, že mě to může rozhodit, legitimovat to, že to může bejt úplně mimo, legitimovat to, že prostě máš právo říct, tohle to prostě ne, na tohle se mě neptej. Jo, takže fakt, jako když řeknu, hele, tohle je asi úplně mimo, ale já se tě prostě chci zeptat, prostě to chci zkusit. Tak ty děcka na to reagujou, prostě tak na to hezky nasednou a není to nic jako skrytýho není, že bych z nich chtěla dělat dítě, ale prostě tak to zkusíme a buď to klapne, nebo hele, tak jsem prostě mimo. Takže to tak jako berou, tak jako tím hravějším způsobem, no. Takže tak.

Ještě bys tak nějak dokázala třeba porovnat rozdíl u těch menších dětí a už fakt sedmnáctiletých nebo kterým už se blíží těch 18 let?

Z38: U těch starších je to spíš o tom si povídat. Tam je to spíš fakt jako o povídání si o tom respektu, o tom, že je nechci měnit, že prostě chápu, že to mají takhle, spíš je to tam o tom jakoby vysvětlování těch stran, aby pochopili sami sebe a druhý. Je to hodně i taková jako RESPEKT K SOBĚ I DRUHÝM

AUTENTICITA

ÚČELNOST

LEGITIMIZACE POCITŮ

HRAVOST

legalizace, nebo jak to říct, ospravedlnění toho, proč to mají tak, jak to mají. Jo, když nám vykládají svůj příběh, tak prostě to chápe, že to nejde mít jinak. Takže tam je to spíš o tom si rozpovídat, u těch mladších je to spíš jakoby si to odehrát a tam jakoby víc opatrně naťapkávat a spíš si vytváret ten vztah, a tak jako řešit ty aktuální věci. A ti starší, to je fakt většinou jakoby už hašení požáru a spíš jakoby vysvětlení, proč to mám tak jak to mám. Podpořit je v tom, že to nemaj lehký, že fakt klobouk dolů před tím, co zvládli. Ale furt je to i o takovém tom posílení, hele, může to být úplně jinak, je to jenom na tobě, jak to budeš mít jo, jak se rozhodneš, tam je to spíš takhle no.

Dobře, dokázala bys popsat, jak na ty podpůrný techniky reagují pěstouni?

Z39: Jak kdy, někdy se tak jako dívají, jo to je hra, to je dobrý, někdy jsou opatrní no někdy jakože, když se člověk zeptá nějak jinak, na něco jiného, tak jako. Já si myslím, že je potřeba to trošku zaobalit i pro ně, když mají fakt pocit, že si hrajeme, že si povídáme, někdy je potřeba to trošku usměřovat, aby nebyly tak jako... aby si nemysleli, že to vědí všecko nejlíp. Protože to všecko nejlíp neví, pak je někdy těžký, když jsou hodně dominantní, hodně přesvědčení o svojí pravdě, tak s nima trošičku jako posunout, to bývá často jako nereálný úkol, pak je to o tom si to trošičku rozdělit tu práci. Že víc jakoby se zaměřit na to dítě a trošičku usměrnit toho pěstouna, aby to přežili spolu, vedle sebe. Takže je to o tom posílení toho dítěte no, posílit tu kompetenci toho dítěte, aby to ustálo a trošku mírnit ten tlak toho pěstouna na to, aby třeba dítě si perfektně uklízelo pokoj, když na tom vlastně úplně nezáleží a zkusit jim zprostředkovat ten náhled, co je fakt jako důležitý nebo není důležitý, ale ne vždycky to jde.

Dobře. V čem si myslíš, že je dobrý, nebo naopak není využívat ty podpůrný techniky, nějaký i třeba limity?

Z40: Limity jsou myslím si, že hodně v nás, když prostě se na to necítím, nejsme v tom dobře nastaveni, nebo je nějaká hodně akutní situace v rodině, která je potřeba jako vyřešit trošku

jinak, tak tam asi není úplně prostor něco vymýšlet jinak, ale uhasit požár a pak vyřešit, co by se mohlo udělat. Já si myslím, že fakt ten limit je hodně o nás, nebo ještě takový ten limit, když se dostávám na hranu oznamovací povinnosti, jo, tak bychom to měli zavčas jako utnout a zavčas i říct tomu dítěti, když budeme v tomhle tom pokračovat nevím, jestli to bude nebo nebude, můžeme se dostat na oznamovací povinnost, kterou prostě máme. Tam může být ten limit, že se nám to dítě treba hodně otevře. Další limit může být najednou že si s náma chce víc povídat než s tím pečovatelem, což ne vždycky je dobře úplně, že bychom měli být spíše tím prostředníkem. Limit může být ten, že fakt jako ten vztah je v tom jinej, že mají k nám třeba takový důvěrnější vztah než k těm pečovatelům, což nemusí být úplně na škodu, pokud to nejde jinak aspoň někoho v tom životě mají... HAŠENÍ POŽÁRU
DILEMATA PRÁCE

A v čem je to dobré?

Z41: Otvírá nám to dveře, otvírá nám to víc cest a zlidštuje nás to.

Jaký myslíš, že mají ty techniky přínos pro tu rodinu, odpovídala si na to, jaký to má přínos pro tebe jako pracovníka. Co to přináší těm pěstounům a tomu dítěti?

Z42: Můžou zkusit se trošku vymanit z těch starých vzorců. Můžu začít reagovat na to dítě jinak, můžou i sami na sebe reagovat jinak a můžu dostat odpovědi na otázky, které maj třeba celý život a najednou zjistí... Jo, tak proto to mám. A to si myslím, že je hodně důležitý. Jo a jiný způsob komunikace, takový ty AHA momenty, jo, tak vlastně on se nechová, protože mi chce ublížit. On se tak chová, protože potřebuje prostě přežít, a to si myslím, že může být strašně posuvný a hodně moc to může sblížit ty lidi. TECHNIKA OTEVÍRÁ DVEŘE
UKAZUJE CESTY
ZLIDŠTUJE
PONDOK S VYMANĚNÍM ZE STARÝCH VZORCŮ
DOJITÍ K POCHOPĚNÍ / ODPOVĚDI NA OTÁZKY
AHA MOMENTY
SBLÍŽENÍ

Dokázala bys tak shrnout, čeho se ti podařilo těma podpůrnými technikami dosáhnout.

Třeba nějaký posun té práce?

Z43: Mně se líbí, když lidi přicházejí pracovat s dětma v nahrávce. Tak když člověk vidí poprvé dítě v nahrávce, tak si řekne, no dopřic, co to jako je? První myšlenky jsou, to dítě je na ranu, to by měli převychovat. Ty děti jsou prostě specifický, jsou jiný, a jak se člověk o

ZÍSKÁNÍ JINÉHO TOHLEDU

těch dětech dozvídá, jak začne trošku jinak uvažovat nad téma dětma, třeba jen z té pozice

LEDovec

ledovce, tak najednou zjistí, že ty děti jsou naprosto úžasný a ony jsou úžasný i v tom, jak

uměj neuvěřitelně zlobit. Tak jsou prostě úžasní, protože oni přežily. Oni přežívají, oni nám

všem dávají dennodenně šance, klobouk dolů, který dospělák by to ustál. A pak, když člověk

vidí, jak dokážou být z něčeho nadšení, jak ten přerod, když se to prostě daří, tak je

neuvěřitelný. Takže to si myslím, že je obrovské jako... Jo já to vidím fakt nejvíc jako na

nás samotných. Jak zjišťujeme, jak ty děti jsou skvělý a když se na to dítě dívám v tom celém

DÍVAT SE NA CELÝ KOMPLEX

komplexu, nejen v tom, že prostě přišla další poznámka ze školy, ale když si prostě tu

poznámku přečtu, když se zeptám na to toho dítěte, tak zjistím, jako hele, tady vlastně o nic

nejde. A to mi přijde strašně důležitý, jakože fakt nehrotit tady ty věci, dívat se jakoby za to

VĚDĚT, CO JE DŮLEŽITÉ

dítě, dívat se do něho. Povídat si o tom a hledat ty cesty, to mi přijde hrozně fajn, to je takový

vlastně hezký.

HLEDÁNÍ CESTY

Jo, máš pravdu no, už tady mám poslední 3 otázky, jak se dozvídáš o nových technikách?

Z44: Buďto někdo přinese z pracovníků a většinou to z nějakých školení, že se někdo o

SPÍLENÍ

něčem zmíní, takže se tam na to přichází. No anebo i v knížkách, dá se něco načíst, ale už

toho je jako málo, člověk si to už hodně selektuje na tu svou cílovku, na to, co potřebuje.

TRÍDĚNÍ

Takže už spousta těch technik jde mimo nás. Takže většinou to takhle někdo přináší.

Jaký máš vyhlídky do budoucna v rámci vzdělávání se?

DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Z45: V lednu, leden, únor příštího roku dokončím výcvik. A teďka budeme mít teda ten

FocusBox. Pak už asi do něčeho takhle dlouhodobějšího úplně jako nechci, nebo nechci do

takovýho něčeho úplně pracovního. Myslím si, že spíš jakoby... vidím to spíš do nějakýho

seberozvoje mě samotné než jakoby do práce, tam už jako asi, v tuto chvíli, se necítím na to,

že bych do toho chtěla věnovat další energii. Ne že by se to nemělo změnit, ne že bych věděla

SEBEREFLEXE

všecko. To rozhodně nevím, ale už asi další úplně nechci... už nechci takhle velký. Pak je

to spíš o nějakých jakoby cílených aktuálních tématech, ale ne nic jako dlouhodobějšího, většího.

Takže nějaký drobnější školení třeba?

Z46: Tak, tak.

Myslíš si, že je něco, co jsme zapomněli, nebo co tě ještě třeba v průběhu napadlo a nezaznělo to tady, co bys chtěla ještě dodat?

PŘÍTOMNOST PRACOVNÍKA

Z47: Přemyslím, co bych ještě chtěla dodat. Myslím si, že to, že už přijdeme do té rodiny, že

tam jsme, že tam JSME, to už je samo o sobě jako obrovská podpůrná technika. Možná se sami jakoby podceňujeme v tom, v té naší roli, co tam teda můžeme, nebo nemůžeme. A teď

PODCEŇOVÁNÍ NAŠETIO PŘÍMOSV

se mi hrozně líbilo na jednom školení nám říkala lektorka, a to jsme se bavili o takových těch situacích, kdy ty rodiny jako nefungují dlouhodobě, není tam nějak moc jako východisko, že by

to dítě se odebralo někam jinam, že to není zase až tak vyhrocený, i když mi to vnímáme, že tomu dítěti by bylo lépe někde jinde. Tak ona říkala, že stačí, když aspoň jednou za čas tam

někdo přijde, kdo může být pro to dítě nějakou blízkou vztahovou osobou a nějakou takovou

jistotou a klidem a už to je strašně moc, a tak si myslím, že bychom si měli všichni říkat, že

prostě nemůžeme to změnit všude. Nejde tu posunout. Ale dáváme tam tu šanci a jsme tam, jsme takový ten průvodce. Někdy jsme jenom ten sledující. A někdy prostě jenom čekáme, to

dítě si na nás zvyká a jednoho dne prostě nám třeba zavolá, že něco udělalo, a tak si navazujeme ten vztah postupně, že čekáme. Takže tak.

NAVAZOVÁNÍ VZTAHU

Dobře, tak já ti moc děkuju, mě to takhle stačí, můžeme končit.

UKONČENÍ ROZHOVORU

Z48: Bezva.

POTENCIÁL PRACOVNÍKA